

UNIVERZITA KARLOVA V PRAZE
EVANGELICKÁ TEOLOGICKÁ FAKULTA

**Střídavá výchova jako forma porozvodového uspořádání
poměrů nezletilého dítěte**

Bakalářská práce Ivana Šercová

Vedoucí práce- PhDr. Vladimír Mašát
Pastorační a sociální práce

Praha 2010

B7508

Prohlašuji, že jsem tuto písemnou bakalářskou práci s názvem **Střídavá výchova jako forma porozvodového uspořádání poměrů nezletilého dítěte** napsala samostatně a výhradně s použitím citovaných pramenů.

Souhlasím, aby práce byla zpřístupněna veřejnosti ke studijním účelům.

V Mělníku dne 25.11.2010

Práce se zabývá střídavou výchovou, resp. střídavou péčí rodičů o nezletilé dítě v období po rozvodu či rozchodu rodičů. Zaměřuje se na pozici tohoto způsobu porozvodového uspořádání poměrů dítěte v naší společnosti, a to jak po praktické stránce, tak po stránce pocitového přijetí.

Na začátku práce jsou definovány jednotlivé otázky, které v souvislosti s péčí o nezletilé dítě rodiče řeší. Největší část se ale soustřeďuje pouze na střídavou výchovu.

V jednotlivých kapitolách nahlíží práce střídavou výchovu z pohledu jednotlivých zainteresovaných oblastí, např. v rámci právního názoru a úpravy, v rámci pohledu psychologů, řeší finanční otázky problému. Zabývá se rolí jednotlivých účastníků porozvodové situace, samostatně pak rolí rekonstruovaných rodin. Práce obsahuje čtyři kazuistiky, které na příkladech demonstrují problémy, se kterými se účastníci setkávají, jejich zkušenost, ale také cestu, která aplikaci střídavé výchovy předcházela.

Součástí práce je praktická část, kde je metodou dotazování zjišťován pohled jednak laické veřejnosti, jednak orgánů péče o dítě, OSPOD, na podmínky úspěšné realizace střídavé výchovy a rozsah jejího současného využití.

Klíčová slova

- rozvod-výživné-kontakt dítěte s rodičem-střídavá výchova-zájem dítěte

The work deals with an alternate education, respectively. alternate care, the parents of a minor child in the period after divorce or separation of parents. It focuses on the position of the mode structure relationships porozvodového child in our society, both in practical terms and in terms of affective acceptance. In the beginning I defined the various issues related to the care of a minor parent does. The largest portion, however, focuses only on alternate education. The chapters alternate work sees education in terms of area involved, such as a legal opinion and presentation, in the view of psychologists solve the problem of financial issues. It deals with the role of each participant after divorce situation, the role of self-reconstructed families. Work consists of four case studies that demonstrate examples of problems that the participants meet their experience, but also a journey that preceded the application of alternate education. The work is a practical part, which is investigated by interviewing both the general public view, both local housing authorities child OSPOD, the conditions for a successful implementation of alternace care and range of its current use.

Keywords

- divorce - alimony - child contact with the parent - an alternate education - the child's interest

Chci poděkovat všem svým blízkým za podporu a trpělivost po celou dobu studia a vedoucímu své práce PhDr. Vladimíru Mašátovi za poskytnuté rady a náměty.

Děkuji.

Obsah

1. Úvod – statistika
2. Nejčastější otázky týkající se dítěte v rozvodové situaci
  - 2.1 Porozvodové uspořádání
  - 2.2 Peníze, výživné, dárky – finanční stránka rozvodu s dětmi
  - 2.3 Kontakt s druhým rodičem – problematiky styku
3. Střídavá výchova
  - 3.1 Střídavá výchova a soudy – právní souvislosti
  - 3.2. Střídavá výchova očima psychologa
  - 3.3. Střídavá výchova a finance
  - 3.4. Střídavá výchova a školy
  - 3.5 Střídavá výchova a rodinné vazby-role rekonstruovaných rodin
  - 3.6 Střídavá výchova a zkušenosti ve světě
  - 3.7 Střídavá výchova – konkrétní případy
  - 3.8. Střídavá výchova – „otcovské téma“?
  - 3.9 Střídavá výchova – tedy ano nebo ne?
4. Praktická část – zpracování dotazníků
5. Závěr – zodpovědnost rodičů

1. Úvod – statistika

V roce 2008 se jen v okrese Mělník rozvedlo 351 manželství, z toho bylo 205 manželství s nezletilými dětmi. Jednoduchým přepočítáním zjistíme, že v roce 2008 se v tomto okrese nejméně 307¹ dětí ocitlo v situaci, které nerozumí, kterou jen minimálně mohou ovlivnit, ale která zásadně ovlivní jejich další život. Číslo je skutečně jen orientační, protože nezahrnuje velké množství dětí, narozených mimo manželství. Jejich počet se v posledních letech stále zvyšuje a tyto děti musí čelit faktu rozchodu rodičů se zcela rovnocennými potížemi. Ve své práci budu většinou vycházet ze statistických i dalších údajů pojednávajících rok 2008 a 2009, v době vypracování jsou tato data poměrně dobře dostupná.

Míra, kterou je dítě, a také jeho budoucí vývoj, rozvodem poškozeno, je přímo úměrná způsobu a průběhu rozvodu, a zejména funkčnosti porozvodového uspořádání. Každý rozvod přináší pocity ublížení, smutku, zklamání, nejistoty. To, do jaké míry jsou ale rodiče schopni tyto pocity zvládnout, je pro situaci dítěte zásadní.

Ve své práci se nechci zabývat příčinami rozvodů, ani prestiží instituce manželství. Chci se zabývat především problémy, které s sebou přináší jeden ze způsobů řešení porozvodového uspořádání poměrů dětí – střídavá výchova. Cílem práce je pokus o shrnutí předností a nedostatků střídavé výchovy, jejích podmínek a východisek. Jedním z hledisek, které bych chtěla ve své práci obsáhnout, je možnost zklidnění rozvodové situace právě aplikací střídavé výchovy. Pokusila jsem se shrnout dosavadní, byť řídké praktické zkušenosti s tímto uspořádáním poměrů nezletilých dětí po rozvodu rodičů, a to jak z pohledu rodin samotných, tak z pohledu oddělení sociálně-právní ochrany dětí, jako zákonných účastníků rozvodového a porozvodového sporu rodičů.

Rozvod je ve velké většině případů dobrým řešením pro rodiče. Pro děti je traumatem, které zvládnou lépe nebo hůře. A právě s tím by mu měli dospělí, a především ti „jeho“ dospělí, pomoci.

---

¹ ČSÚ, ročenka Středočeského kraje, Internet 15.9.2010
[http://www.czso.cz/csu/2010edicniplan.nsf/t/BC0030BE7E/\\$File/401910rc01.pdf](http://www.czso.cz/csu/2010edicniplan.nsf/t/BC0030BE7E/$File/401910rc01.pdf)

2. Nejčastější otázky týkající se dítěte v rozvodové situaci

2.1 Porozvodové uspořádání

* Právní rámec : Zákon o rodině č. 94/1963 Sb., §26

1/Před rozhodnutím, kterým se rozvádí manželství rodičů nezletilého dítěte, upraví soud jejich práva a povinnosti k dítěti pro dobu po rozvodu, zejména určí, komu bude dítě svěřeno do výchovy a jak má každý z rodičů přispívat na jeho výživu.

2/Jsou-li oba rodiče způsobilí dítě vychovávat a mají-li o výchovu zájem, může soud svěřit dítě do společné, popř. střídavé výchovy obou rodičů, je-li to v zájmu dítěte a budou-li tak lépe zajištěny jeho potřeby.

3/Rozhodnutí o úpravě výkonu rodičovské zodpovědnosti může být nahrazeno dohodou rodičů, která ke své platnosti potřebuje schválení soudu.

4/ Při rozhodování o svěřeni dítěte do výchovy rodičů soud sleduje především zájem dítěte s ohledem na jeho osobnost, zejména vlohy, schopnosti a vývojové možnosti a se zřetelem na životní poměry rodičů. Dbá, aby bylo respektováno právo dítěte na péči obou rodičů a udržování pravidelného osobního styku s nimi, a právo druhého rodiče, jemuž nebude dítě svěřeno, na pravidelnou informaci o dítěti. Soud přihlédne rovněž k citové orientaci a zázemí dítěte, výchovné schopnosti a odpovědnosti rodiče, stabilitě budoucího výchovného prostředí, ke schopnosti rodiče dohodnout se na výchově s druhým rodičem, k citovým vazbám dítěte na sourozence, prarodiče a další příbuzné a též k hmotnému zabezpečení ze strany rodiče včetně bytových poměrů.

5/Soud vždy vezme v úvahu, kdo dosud kromě řádné péče o dítě dbal na jeho výchovu po stránce citové, rozumové a mravní.²

Rozhodování o tom, s kým bude dítě dál žít, je v rámci všech rozvodových témat to nejcitlivější.

„Rodiče stojí před úkolem vytvořit plán porozvodového uspořádání, který by splňoval tři požadavky. Zaprvé by měl být přiměřený současnému věku dítěte a zároveň by měl počítat s jeho potřebami v budoucnu. Plán by neměl vést k tomu, aby se jeden rodič „zabarikádoval“ v trvalé roli jediného vychovatele. Zadruhé, plán by neměl přehlížet různé rodičovské role, ale měl by s nimi počítat a využívat je. Zatřetí, dobrý plán porozvodového uspořádání by měl udržovat smysluplnou citovou, vzdělávací a výchovnou interakci s oběma rodiči.“³

Oba rodiče mají morální, zákonné, lidské právo podílet se rovnocenně na výchově dítěte i po rozvodu manželství. Je to i právem samotného dítěte. V praktickém uspořádání poměrů to ale většinou bohužel není zcela realizovatelné. Dítě ale není nic,

² HOLUB,M,NOVÁ,H.,Zákon o rodině a předpisy související , Linde,Praha 1998,str.46-47

³ WARSHAK,R.A.,Revoluce v porozvodové péči o děti,Portál, Praha 1996,str.197

co by se mohlo striktně rozdělit a požadavek dělby jeho času na přesné poloviny bývá mnohdy jen výrazem neústupnosti rodiče při tvorbě porozvodového uspořádání.

Důležitým hlediskem je také to, aby se i samo dítě mohlo účastnit rozhodování o svém osudu. Jakou měrou se má dítě účastnit celého rozvodového procesu, závisí na celé řadě faktorů. Především je to jeho věk a rozumová vyspělost. Také je do jisté míry určující, jaká komunikace dosud v rodině probíhala, nakolik otevřená, nakolik se děti účastnily řešení domácích záležitostí. Bohužel se většinou stává, že rodiče začínají děti brát jako partnery pro komunikaci až v době, kdy řeší tak závažný problém jako je rozvod. A tak dítě, které se dosud nemohlo v rodině vyslovit ani k běžnému programu rodiny, poslouchá najednou slova o krizi, zradě, nevděku, neodpovědnosti. Dítě nechápe, že ty otazníky na koncích rodičovských vět mu nejsou určeny, snaží se hledat svými chabými silami odpovědi na obrovské otázky. Výsledkem jsou sdělení, která mnozí rodiče bohužel velice rádi slyší – táta už nás nemá rád, máma mě nechce („vidíte, i to dítě už si to umí správně přebrat“).

Chápu, že se tady pohybujeme v období těsně před a během rozvodu, tedy ve většinou nejcitlivější a nejvzrušenější době, kdy jsou emoce nejsilnější. Nic není jisté, nic není vyřešené. A v této situaci se rodiče mají dohodnout na tak zásadní věci, a to jak bude jejich dítě dál žít. Možností není mnoho, pokud vyjdeme ze základního faktu, že už máma a táta nebudou bydlet na jednom místě, je jasné, že bude dítě buď s jedním, nebo s druhým, nebo střídavě.

Nejčastějším řešením porozvodového uspořádání je **výlučná péče** jednoho rodiče. Před dvaceti lety byl otec, který získal dítě do své péče, prakticky výjimkou. Stávalo se to tam, kde matka z nějakého důvodu vyloženě selhala, zmizela, byla trestně stíhána apod. To se postupně mění, dětí ve výlučné péči otce v poslední době výrazně přibývá. Stále ale převažuje počet dětí svěřených do výlučné péče matek. To někteří otcové berou jako projev diskriminace jejich otcovství, jejich práv. Je ale také potřeba říci, že mnoho otců ani nenapadne chtít děti do své péče. Již v době trvání manželství přenechávají větší část starostí týkajících se dětí na ženě, chápou to jako přirozenou dělbu práce a stejně tak po rozvodu si neumí představit, že by z větší části přejali povinnosti z péče o děti vyplývající. Svou otcovskou roli vidí někde jinde. Někdy se něčím takovým vůbec zabývají. Dále pak odečteme rodiče, kteří prostřednictvím takového návrhu matku úspěšně vydírají, o péči o dítě jim ale nikdy nešlo. Pak je zde skupina otců, kteří jsou vedeni upřímnou snahou o získání dítěte do péče. Mnohdy však doplácují na svou a všeobecně malou účast českých otců na přímé péči o děti, zejména

o děti útlého věku v normálně funkčních rodinách. Pokud totiž muži například nastupují rodičovskou dovolenou, jsou stále ještě raritami, byť se i tento trend rychle mění. Rozhodně to ale zatím není nic běžného, poměr žen a mužů na rodičovské dovolené není 1:1, spíše 100:1 (rodičovský příspěvek rok 2004, ženy žadatelky - 268 363, muži žadatelé – 3021)⁴. Že to souvisí s dalšími problémy, jako je mzdové ohodnocení mužů a žen, délce mateřské dovolené apod., tedy celkové rodinné politiky v našem státě, to je už jiná věc. Charakteristickým modelem navrhovaným mnoha českými otci je také to, že jejich díl péče o dítě zajistí jejich matka, tedy babička dítěte, popř. jeho nová partnerka. Otec uplatňuje nárok na svou polovinu vlivu na výchovu dětí, ale prakticky musí chodit do zaměstnání. Nedomnívám se, že účelem svěření dítěte do péče otce či matky je faktická péče babičky, chůvy, apod. Přímá péče rodiče by měla mít v každém případě přednost.

Společná výchova vyžaduje taková specifika porozvodové situace, že vlastně žádné konflikty rodičů nepřináší, už ze své podstaty je řešením smírným, je o spolupráci. Většinou je jen vyhověním právní úpravě poměrů tam, kde rodiče budou i po rozvodu nadále bydlet společně a společně také dítě zajišťovat, a to alespoň po určitou dobu. Mnohdy se však na společnou výchovu vztahuje to, co bych chtěla později vztáhnout na výchovu střídavou. Tím, že nedojde k částečnému faktickému odloučení jednoho rodiče s dítětem, se tento problém jen jaksi odsune na dobu časově vzdálenou po rozvodu. Společná výchova je totiž udržitelná většinou jen do vzniku nových rodin, nových vztahů rodičů a nových domácností.

Další možností porozvodového uspořádání je **střídavá péče**. Zjednodušeně lze v této fázi říci, že se jedná o přecházení dítěte z péče jednoho rodiče do péče druhého v předem určených, pevně daných časových úsecích. V této fázi se spokojím s touto zjednodušenou definicí, protože střídavé výchově jsou věnovány následující kapitoly.

Každé porozvodové řešení má svoje pro a proti. Musíme mít ale pořád na zřeteli, že řešíme nepřírozenou situaci. Neexistuje ideální řešení, vždycky bude v některou chvíli někdo někomu chybět. Ale o tom rozvod bohužel je.

---

⁴ Ženy a muži v datech, MPSV, ČSÚ, Praha 2005, str. 70

2.2 Peníze, výživné, dárky – finanční stránka rozvodu s dětmi

* Právní rámec: Zákon o rodině č. 94/1963 Sb., §86

- 1) Nežijí-li rodiče nezletilého dítěte spolu, upraví soud rozsah jejich vyživovací povinnosti nebo schválí jejich dohodu o výši výživného
- 2) Soud postupuje stejným způsobem, žijí-li rodiče spolu, avšak jeden z nich neplní dobrovolně své povinnosti k nezletilému dítěti
- 3) Výživné zletilých dětí upraví soud jen na návrh⁵

Mohlo by se zdát, že když rodiče, po menších či větších konfliktech, dospějí v řešení porozvodového uspořádání ke konkrétní domluvě o poměrech dítěte a jeho kontaktu s tím „vzdálenějším“ rodičem, je vyřešení finanční stránky věci už jen jakousi formalitou. Vždyť to nejpodstatnější je už dohodnuto! To je veliký omyl. O peníze jde v neposlední řadě. Někdy jde bohužel skutečně především o ně.

Výše výživného by v zásadě měla vyhovovat třem kritériím – výši příjmů rodičů, jejich opodstatněným životním nákladům a především potřebám a věku dítěte. Nárokům na jeho vzdělání, zdraví, záliby. Je samozřejmě otázka k široké diskuzi, jak zohledňovat to, co je třeba vyměřit rozsudkem a jakou část ponechat na dobrovolném příspěví „plnicího“ rodiče. Bohužel zkušenost je taková, že čím déle po rozvodu, tím se dobrovolný podíl na mimořádných výdajích na potřeby dítěte, ochota kupovat potřebné nad výši stanoveného výživného, většinou zmenšuje. Navíc během doby do finančního hospodaření obou rodičů vstupuje nový faktor, a to nový partner, nová rodina, další děti. Mnoho rodičů se domnívá, že existuje jakási tabulka výživného, resp. nějaký procentní výměr, od které je možné vypočítat odpovídající výživné. V našem právním řádu však na rozdíl od mnoha evropských zemí nic takového neexistuje. Výše výživného se určuje zcela individuálně, po zhodnocení všech shora uvedených kritérií.

Jen velice obtížně jsem v odborné literatuře, zabývající se dopady rozvodů a rozvodových konfliktů na děti hledala zmínky o hmotných stránkách věci. Zcela jednoznačně se zde nechává prostor pro soudní úpravu, peníze jsou jedním z mála hmatatelných problémů v rámci rozvodu.

Není možné nezmínit, že peníze jsou v dnešní době velkým rozvodovým tématem. Žijeme v konzumní společnosti, kde i úplně malé děti dobře znají jejich kupní sílu. Mnoho dětí zohledňuje při formování svého názoru to, kdo z rodičů mu bude moci něco pořídit a pokud to samotného potomka nenapadne, je zde prostor pro nenápadné

---

⁵ HOLUB, M., NOVÁ, H., Zákon o rodině a předpisy související, Linde, Praha 1998, str. 46-47

„starostlivé“ upozornění. („ A jak to uděláte letos s lyžovačkou? Loni to ještě šlo, to jsem byl s Vámi, ale letos... Jedině, že bychom tě vzali s sebou, my jedeme s Haničkou...“) To navazuje na další nešvar rozvádějících se rodičů – podplácení vlastního dítěte.

„ Je to další neblahá praktika, se kterou se v jednání rodičů po rozvodu často setkáváme. Tentokrát však mají k ní větší sklon spíše ti, kdo nemají dítě trvale ve své péči. Snaží se vynahradiť dítěti svou nepřítomnost, a jak jsme už připomněli, zaměňují uspokojování citových potřeb za uspokojování potřeb materiálních. V povědomí rodičů ještě přetrvává stará představa, že dítě musí mít více rádo toho, kdo mu působí více příjemností. Mít dítě na své straně znamená podle této filozofie kupovat mu nové a nové věci, překvapovat je novými hračkami, draze je oblékat – zkrátka rozmnožovat jeho vlastnictví. Proti tomu však rozhodně mluví jeden psychologický poznatek – že se totiž citový vztah dítěte k dospělému vychovateli nezakládá v rozhodující míře na příjemnostech, které mu takový dospělý působí, a už vůbec ne na příjemnostech z vlastnictví, nýbrž především na pocitu bezpečí a jistoty, kterou dítě v přítomnosti tohoto dospělého zakouší.“⁶

Uvedená citace je z publikace vydané v roce 1992, samotný text vznikl ještě dříve. Masivní televizní reklama, zejména v době vysílání Večerníčků a nedělních pohádek, hračky vynalézavé, drahé. Nevím, kolika rodičům se daří držet své dítě stranou těchto vlivů a mít hodnotovou orientaci svého dítěte zcela pod kontrolou. Přesto věřím a doufám, že mají autoři pravdu i nyní v roce 2010. V době rozvodu se ale počítají i krátkodobá „ vítězství“. Ten, kdo hodlá dítě získat na svou stranu pomocí drahých dárků, mobilů, značkových lyží, se jen těžko bude hluboce zamýšlet nad tím, jak moc vlastně dítěti ublíží. Chce u svého dítěte uspět teď. Ať to stojí, kolik chce.

---

⁶ MATĚJČEK,Z.,DYTRYCH,J.,Přestali jste být manželi, ale zůstáváte rodiči,H&H,Praha 1992, str.10

2.3 Kontakt s druhým rodičem – problematika styku

* Právní rámec:

Zákon o rodině č. 94/1963 Sb., §26 odst.4/

Při rozhodování o svěřeni dítěte do výchovy rodičů soud sleduje především zájem dítěte s ohledem na jeho osobnost, zejména vlohy, schopnosti a vývojové možnosti a se zřetelem na životní poměry rodičů. **Dbá, aby bylo respektováno právo dítěte na péči obou rodičů a udržování pravidelného osobního styku s nimi, a právo druhého rodiče, jemuž nebude dítě svěřeno, na pravidelnou informaci dítěti.**

Zákon o rodině č. 94/1963 Sb., §27 odst 1/,2/

1/Dohoda o styku rodičů s dítětem nepotřebuje schválení soudů.

2/Soud však styk rodičů s dítětem upraví, vyžaduje-li to zájem na jeho výchově a poměry v rodině. Bránění oprávněnému rodiči ve styku s dítětem, pokud je opakovaně bezdůvodné, je považováno za změnu poměrů, vyžadující nové rozhodnutí o výchovném prostředí.⁷

Pod jednoduchým a jednoznačným právnickým textem se ukrývá asi nejzásadnější a nejbolestivější rozvodový konflikt. Je třeba, aby do povědomí širší veřejnosti jednoznačně přešlo, že svěřeni dítěte do péče jednoho z rodičů rozhodně neznamena, že tento je jaksi „vyvolený“, že je svrchovaným vychovatelem, tím, kdo vyhrál a nyní si může určovat vše, co se dítěte dále týká. Tak to prostě není. Práva druhého rodiče nejsou úpravou poměrů dítěte nijak dotčena, může nadále uplatňovat svou rodičovskou vůli společně s rodičem bezprostředně pečujícím a na základě dohody s ním. A do této kategorie spadá i problematika jeho styku s vlastním dítětem. Vynecháme-li totiž to nízké procento případů, kdy je takový styk pro dítě škodlivý nebo přímo nebezpečný, je styk s dítětem v době rozvodu a po něm docela určitě přirozeným pokračováním dosavadního rodičovského působení.

„ Optimální formou styku po rozvodu je volné pokračování rodinného vztahu. Manželství se sice rozešlo, ale oba rodiče uznávají, že jejich rodičovství pokračuje a že je třeba rodičovské vztahy k dítěti zachovat. „⁸

Rozvod ale není prostě matematické rozdělení celku na dvě poloviny. Poranění obou partnerů se projevuje i tak, že je pro ně velice těžké a někdy i nemožné připustit,

⁷ HOLUB,M.,NOVÁ,H.,Zákon o rodině a předpisy související , Linde,Praha 1998,str.46-57

⁸ MATĚJČEK,Z.,DYTRÝCH,Z.,Přestali jste být manželi, ale zůstáváte rodiči,H&H,Praha 1992, str.11

že mají druhému rodiči, byť jen na omezenou dobu a v míře podstatně menší než je umožněno jim samotným, užívat si toho nejvzácnějšího, co mají, svého dítěte.

V dalším textu budu pro zjednodušení používat modelovou situaci, kdy tím, kdo ve styku brání, je matka. Vzhledem k poměru výlučných péčí v porozvodovém uspořádání je to jednak případ nejčastější. Navíc podle mých zkušeností mají matky poněkud větší tendenci uzavírání rodičovské koalice s dítětem proti otci. Určitě nechci, aby to vypadalo, že zlé matky brání ve styku s dětmi hodným otcům. Jsou i případy, kdy je jako bránění ve styku označována pouze snaha o domluvu, o prosté respektování práva na soukromí matky, na respektování její rodičovské svrchovanosti. Vzpomínám na případ, kdy otec označoval za bránění ve styku s dítětem i to, že matka odmítala přivést jej otci na jím určené místo v určený čas, a to v časovém limitu dvou hodin od telefonátu.

„Tam, kde nepřítomný rodič nevyřeší spory s bývalým partnerem či partnerkou, bývá život problematický. Lidé se někdy jen obtížně smíří s myšlenkou, že se s dětmi nemohou vidět podle libosti, ale musí se řídit dohodnutým rozvrhem. Je to situace, kterou nemohou ovládat a musí ji s odporem přijmout. Jiní tolik chtějí vidět své děti, že se kvůli nim vracejí do bývalého domova a čelí bolestným pocitům a nepřátelství, ať už otevřenému či skrytému. Jeden otec to popsal jako „zkoušku ohněm“. Vyzvedávání a odevzdávání dětí může být náročnou překážkou a vysokou cenou, kterou je třeba platit za udržení kontaktu s dětmi. Naštěstí má většina otců pocit, že to stojí za to.“⁹

V problematice styku rodiče s dítětem existují některé nepravdivé mýty, či přímo omyly a zavádějící formulace. Prvním a nejrozšířenějším z nich je termín – „půjčování dítěte“. Půjčovat lze věc, kterou vlastním. Ne společné dítě. Zdálo by se, že jde o slovíčkaření, ale v tomto termínu je přímo ukryta celá filozofie bránění ve styku. Něco se dá půjčit za odměnu, když se mi bude chtít, když se za půjčku protistrana odvděčí. Mnohdy se za používáním tohoto termínu skrývá podstata pozice, kterou si matka v konfliktu přisvojila. Dalším rozšířeným mýtem je, že nárok na kontakt s dítětem je jaksi propojen s vyživovací povinností, v opačných pohledech jej používají matky i otcové. Je pravda, že z psychologického hlediska se velice těžko přesvědčuje matka bránící ve styku, za situace, kdy se otec několik měsíců vyhýbá plnění vyživovací povinnosti. V rovině právní ale žádné takové propojení neexistuje. Často jej ale používají i tatínkové – platím si, takže se budu s dítětem stýkat. To není nic

---

⁹ SMITH, H., Děti a rozvod, Portál Praha 2004, str. 129

neobvyklého. Jak často, v obdobích po rozvodu, následuje bezprostředně za návrhem matky na zvýšení výživného návrh otce na úpravu styku.

Názor na způsob a rozsah styku nebyl (a mnohdy ještě dnes není) mezi odborníky zdaleka jednoznačný. Rozdílné přístupy k problému, a to ještě v nedávné historii, jsem si uvědomila při četbě starší publikace MUDr. Vojtěcha Trnky, Csc., Děti a rozvody, z roku 1974. Kniha je shrnutím výsledků výzkumu adaptovanosti dětí z rozvrácených rodin a nejstarší dostupnou publikací týkající se této problematiky.

„ Se svěřením dětí do výchovy úzce souvisí další otázka, která je neméně důležitá: styk dítěte s druhým z rodičů. Jde o záležitost, která bývá u soudu projednávána ještě léta po ukončení samého rozvodu rodičů. A na dítě působí obvykle tento protrahovaný spor velmi špatně, jak přiznává většina autorů, kteří se otázkou zabývali. I názory na styk s druhým z rodičů se různí. Uznávají důležitost kontinuity styků a zajištění vztahů pro případ, kdy dítě musí přejít natrvalo od jednoho rodiče k druhému (dlouhá nemoc, úmrtí apod.). I citově znamená klidný, důsledný a plánovaný styk, při kterém není dítě popouzeno, značnou emocionální stabilizaci dítěte a výchovný přínos. Může saturovat přirozenou potřebu dítěte: mít i po rozvodu matku i otce. To ovšem jen za předpokladu, že oba svoji výchovnou funkci plní a mají dítě rádi. V rámci tohoto názoru doporučují autoři zákaz návštěv jen v krajním případě. Jiní autoři se k této otázce stavějí skeptičtěji. Tak uvedený Haffeter doporučuje styk v prvním čase po rozvodu omezit nebo zakázat právo návštěv (aby se dítě mohlo zklidnit). Návštěvní právo matek hodnotí zásadně výše než totéž právo otců. Šedivá-Jíchová navrhuje, aby ten, kdo převzal hlavní odpovědnost za výchovu dítěte, tj. komu bylo dítě soudně svěřeno do výchovy, mohl sám určovat možnost a rozsah styků dítěte s jinými osobami. Kurfürst navrhuje dítě odejmout těm rodičům, kteří je jeden proti druhému vzájemně popouzejí, a umístit dítě v dětském domově.“¹⁰

Bezprostředně po přečtení tohoto úryvku jsem cítila úlevu, že dnešní pohled na tuto problematiku je naštěstí pro děti jiný. Pak jsem si ale uvědomila, že doporučení týkající se umístění dítěte bylo před několika lety v případě dívenky umístěné v Olivově léčebně realizováno, byť se jednalo o diagnostický pobyt, a že názor Šedivé-Jíchové jakoby ze srdce mluvil části současných matek bránících ve styku svého dítěte s otcem. Způsobů, jak toho lze dosáhnout, či se o to více nebo méně úspěšně snažit, je nepřehledná řada.

---

¹⁰ TRNKA, V., Děti a rozvody, Avicenum Praha 1974, str. 19-20

„Možno předpokládat, že je tu i velmi důležitý stupeň citové vazby na člověka, proti němuž je dítě popouzeno. Zde však jde většinou o vztah daleko komplikovanější než o pouhé snížení autority“.¹¹ Ano, přímo se nabízí, že jde o vztah komplikovanější, přímo celý syndrom – syndrom zavrženého rodiče. Mezi předchozím citátem a zpracováním uvedeného termínu SZR, v knize R.A.Warshaka Rozvodové jedy, leží téměř třicet let. Syndrom zavrženého rodiče se však stal zdánlivě objevem na přelomu tisíciletí. Termín sám má své příznivce i odpůrce. Přímou nadšením však vzbudil mezi otci, kteří se domnívají, že právě jím jsou postiženi. Warshakovy knihy se pro ně staly přímo programem. Některé kapitoly ale jakoby raději nečetli. Na základě toho se domáhají morální i finanční satisfakce, a to i na mezinárodní právní scéně (tzv. salcburští otcové). Pokud jsem se mohla s některými příběhy seznámit, jsou to příběhy smutné a zdaleka ne tak jednoznačné, jak je otcovskými iniciativami podsouváno. To nic nemění na tom, že úmyslné odcizení dítěte rodiči, které o něj má upřímný zájem a chce se na jeho výchově podílet, je chování sobecké a prostě lidsky zlé, a to i když je bránící rodič veden pohnutkami, které nazývá zájmem dítěte a morálně je sám sobě dokáže velice dobře vysvětlit.

Vývoj i v této problematice jde ale stále kupředu. Nyní se objevují i hlasy, které se syndromem zavrženého rodiče polemizují, domnívají se, že dítě není pasivní příjemce informace, ať ve verbální či neverbální formě. Pracují s teorií, že pokud je rodičovská pozice v době před rozpadem manželství skutečně pevná a rovnoprávná, není možno ji u dítěte pouhou manipulací naprosto rozvrátit. Pohybujeme se ale na poli natolik ovlivněném individualitou každého jedince i vztahu, že je velice těžké něco vůbec zobecnit. Spíše je podle mne potřeba stále pracovat na rozšiřování nabídky možností, tak, aby bylo možné řešit každý případ skutečně individuálně. Vstup střídavé výchovy do systému porozvodového uspořádání je pro mne právě konkrétním krokem na této cestě, a proto je třeba se jí blíže zabývat.

---

¹¹TRNKA, Vojtěch: Děti a rozvody, Avicenum Praha 1974, str. 133-134

3. Střídavá výchova

- * Právní rámec : Zákon o rodině č. 94/1963 Sb., §26
2/Jsou-li oba rodiče způsobilí dítě vychovávat a mají-li o výchovu zájem, může soud svěřit dítě do společné, popř. střídavé výchovy obou rodičů, je-li to v zájmu dítěte a budou-li tak lépe zajištěny jeho potřeby.

Jedná se o poměrně nový způsob úpravy poměrů, do našeho právního řádu vstoupil novelou zákona o rodině platnou od roku 1998. Střídavá péče byla a dosud je předmětem sporů právníků, dětských psychologů, sociálních pracovníků. Její podstata je v tom, že dítě v pravidelných časových úsecích přechází z péče jednoho rodiče do péče druhého. Většinou je tím míněn fakt, že skutečně přechází – tedy s menším či větším zavazadlem odchází z domácnosti otce do domácnosti matky. Výhody jsou zřejmé, dítě je v časově i obsahově rovnocenném kontaktu s oběma rodiči, oba rodiče se stejnou měrou mohou podílet na všech oblastech péče o dítě. Pokud jsou zvoleny přiměřené časové úseky, není nutné řešit otázku kontaktu dítěte s rodičem, u kterého zrovna nebydlí. Nevýhody jsou ale také výrazné – neexistence jednoho místa, které by dítě označilo jako domov, nároky na širokou komunikaci rodičů, předávání si informací týkajících se zdravotního stavu dítěte, školních povinností, nálady dítěte apod. Dítě se stává „poutníkem“ mezi rodiči. Tomu se dá oponovat námitkou, že domov není místo, ale lidé. Že je pro dítě přednější být rovnocenně s oběma rodiči než být na jednom místě. Střídavá péče není řešení, které je možné ordinovat plošně. Ne každé dítě je schopné a ochotné střídat prostředí, ve kterém žije a mít dva domovy. Ne každý rodičovský pár je schopen střídavou výchovu zvládnout – organizačně, citově, vztahově.

Existuje ale ještě jeden model střídavé výchovy, který se bohužel dosud příliš neuplatňuje. Pro dítě by bylo ideální, pokud by zůstalo v původním bydlišti a rodiče se u něj v navrhovaných časových intervalech střídali. Druhý rodič by byl vždy jakoby na služební cestě. Zásah do života dítěte by byl nepoměrně menší než v ostatních případech porozvodového uspořádání. Kromě velkých finančních nákladů – najednou je po rozvodu třeba místo jedné domácnosti zařizovat a udržovat domácnosti tři – naráží toto řešení na obrovský problém. Přináší totiž nepohodlí, stěhování a komplikace nových

partnerských vztahů - rodičům. Přináší jim podobné komplikace, které svým rozvodem způsobují svým dětem. Stěhovat dítě jim ale přece jen připadá jaksí přijatelnější. Střídavá výchova si ale svoje příznivce a spokojené „uživatele“ našla. Zatím je asi brzy na zhodnocení, jaké pozitivní nebo negativní následky pro budoucnost dětí, jejich dospělost a budoucí rodiny její aplikace celkově přináší. Které problémy by nenastaly, kdyby v konkrétním případě ke střídání nedocházelo a dítě bylo stabilně v jednom prostředí a v druhém by bylo vítaným návštěvníkem.

„ Někdy se rodiče pokusí rozdělit péči o děti rovnoměrně: děti jsou například týden s tátou a týden s mámou, někdy dokonce stráví tři a půl dne s otcem a tři a půl dne s matkou. Podobné rozdělení není vždy úspěšné, protože dítě nemá pevnou základnu. Kromě toho opomíjí kvalitu vztahu, jehož součástí je sdílení povinností a radostí, nejen stanovených hodin...Rozdělená rodičovská péče je oblíbenější v Americe než v Evropě, patrně proto, že se rodičům může zdát spravedlivá. Otázkou však zůstává, zda to vidí stejně všechny děti a zda je toto uspořádání v jejich zájmu.“¹²

Střídavá výchova samozřejmě existovala mnohem dříve než její právní úprava. Pokud totiž ze samotné rozvodové situace vyplynula potřeba takového uspořádání, na faktické rovině tomu ani před rokem 1998 nic nebránilo, pokud byli rodiče schopni domluvy i o souvisejících otázkách – spolupráce se školou, přístup k opakujícím se sociálním dávkám, daňovým úlevám apod.

Střídavá výchova zasahuje do života všech účastníků velice výrazně. Klade specifické nároky nejen na dítě a rodiče, ale i na členy rekonstruovaných rodin, prarodiče. Týká se všech oblastí života dítěte a ovlivňují ji různé okolnosti a obory.

---

¹² SMITH,H.,Děti a rozvod,Portál Praha 2004

3.1 Střídavá výchova a soudy – právní souvislosti

Citace zákona o rodině týkající se střídavé výchovy je velice stručná. O to obsáhlejší je pak tzv. judikatura, tedy výklad zákona k paragrafovému znění připojený. U podmínek střídavé výchovy to bývá následující:

„ ... Svěření dítěte do péče rodičů nesmí být ústupkem jejich vzájemné rivality, ale vyjádřením kvalitního a pozitivního vztahu obou rodičů k dítěti a téhož vztahu dítěte k oběma rodičům. Toto řešení má být odrazem postulátu společné odpovědnosti za další osud dítěte, rovnoprávnosti rodičů při výchově i v době po rozvodu a přání dítěte udržovat stálý a častý kontakt s oběma svými rodiči. Podmínkou je **nepochybně společná vůle rodičů**, popř. dítěte po takové úpravě. Každý z rodičů si musí být vědom výchovných kvalit druhého rodiče a jeho nepostradatelnosti pro další výchovu dítěte...“¹³

Ve výkladu zákona stejných autorů, ale v původním, o devět let starším vydání čteme ještě k podmínkám střídavé výchovy toto:

„...Rozvodová situace téměř vždy přináší pocity zklamání, křivdy, ublížení, někdy až nenávisti mezi rodiči. Pro rozhodnutí o střídavé výchově je nezbytné, aby tyto vztahy mezi rodiči byly již překonány. Je velmi nutné, aby rodiče dokázali spolu komunikovat, spolupracovat, aby si byli vědomi nepostradatelnosti a důležitosti druhého rodiče pro výchovu dítěte...je nezbytné, aby rodiče dítěte, které je již povinno základní školní docházky, popř. které studuje, měli svá bydliště tak blízko u sebe, aby dítě mohlo navštěvovat stejnou školu a stýkat se se stejným okruhem kamarádů, aby se mohlo věnovat stejným mimoškolním aktivitám. Nelze totiž připustit, aby střídáním škol, hudebních škol, sportovních klubů atp. bylo narušeno studium dítěte a jeho sociální vazby.“¹⁴

Co všechno se v mezidobí na poli právních norem událo, že vypadla celá jedna kapitola, která je uvozena nesmlouvavě „je nezbytné“. Nedošlo k žádné změně zákona. Jenže výklad zákona není zákon samotný a už v době existence staršího právního názoru docházelo běžně k tomu, že nebyla respektována ani nutnost společné vůle rodičů, ani potřeba blízkosti bydlišť, ani překonaný partnerský konflikt. Objevily se rozsudky, které obsáhlejší starší výklad nerespektovaly. Soudce je nezávislý, má svůj

---

¹³ HOLUB,M.,NOVÁ,H.,Zákon o rodině a předpisy související , Linde,Praha 2007,str.64-65

¹⁴ HOLUB,M.,NOVÁ,H.,Zákon o rodině a předpisy související , Linde,Praha 1998,str.49

právní názor. Drží se zákona a jeho rozhodnutí může korigovat pouze soud odvolací popř. ústavní. Nálezy ústavního soudu ve věci střídavé výchovy jsou s odstupem času vlastně také jaksi rozdílné, resp. rozvinutím a vysvětlením změnil ústavní soud pohled na nutnost dodržení podmínek střídavé výchovy. Pro srovnání uvádím oba zmiňované nálezy.

„Svěření dítěte do střídavé výchovy rodičů nesmí být ústupkem jejich vzájemné rivalitě, ale vyjádřením kvalitního a pozitivního vztahu rodičů k dítěti; to předpokládá toleranci, vyspělost a dobrou vůli všech zúčastněných. Rozhodnutí o střídavé výchově nezletilého dítěte by mělo vycházet z **jejich společné vůle** a dohody, schopnosti spolu komunikovat a spolupracovat a nezapojovat dítě do svých vzájemných problémů.“¹⁵

A později

„Jsou-li jinak dány podmínky pro to, aby v době po rozvodu bylo dítě svěřeno do výchovy obou rodičů (společné či střídavé), a jedinou překážkou je nesouhlas jednoho z rodičů, musí se obecné soudy dostatečným způsobem zaměřit na důvody tohoto nesouhlasu a zjistit, zda by tvrzené skutečnosti intenzivním způsobem negativně zasahovaly do zájmu dítěte.

Soud nemusí takové dokazování provádět, je-li nesouhlas rodiče založen jen na zjevně iracionálním nebo nepřezkoumatelném důvodu. Jestliže půjde o tento iracionální či nepřezkoumatelný důvod, anebo bude v řízení prokázáno, že jde o nesouhlas spočívající na důvodu prokazatelně nemajícím negativní vliv na zájem dítěte, nemohou soudy na tomto nesouhlasu vystavět rozhodnutí, kterým návrhu na svěřeni dítěte do střídavé (společné) péče nevyhoví.

Opačný postup je totiž v rozporu se základním právem druhého rodiče na spravedlivý proces dle čl. 36 Listiny základních práv a svobod a současně zásahem nejen do jeho základního práva vychovávat a pečovat o své dítě dle čl. 32 odst. 4 Listiny základních práv a svobod, ale i do základního práva dítěte na rodičovskou výchovu a péči dle téhož článku Listiny základních práv a svobod.¹⁶

Velice jednoduchý je pak právní názor, který vyjádřilo Ministerstvo práce a sociálních věcí, který ze zmíněných nálezů vychází a navíc akcentuje to, že v daném, konkrétním případě má být střídavá výchova pro dítě to nejlepší z možných řešení.

---

¹⁵ Nález Ústavního soudu I. ÚS 48/04 ze dne 27. 1. 2005

¹⁶ Nález Ústavního soudu sp. zn. III.ÚS 1206/09, ze dne 23.02.2010

Názor MPSV :

V souladu se zákonem a judikaturou ÚS musí být pro střídavou výchovu splněny základní podmínky:

1. Způsobilost obou rodičů k výchově dítěte.
2. Zájem obou rodičů o výchovu dítěte.
3. Střídavá výchova je v zájmu dítěte.
4. Potřeby dítěte budou zajištěny lépe než při jiné úpravě výchovy dítěte.
5. Schopnost obou rodičů vzájemně komunikovat, řešit problémy a respektovat roli druhého rodiče ve výchově dítěte.¹⁷

Zdálo by se tedy, že po právní stránce je jasno. Ve skutečnosti ale není. Pod termíny jako „zájem dítěte“, „respektovat roli druhého rodiče“, „potřeby dítěte“, rozumí, nebo chtějí rozumět, zúčastněné strany často pravý opak. Někde tady vstupuje do problému další zúčastněný prvek, který by měl v konkrétním případě dát konkrétní podobu tomu, co je právě projednávaný případ to nejlepší, pro konkrétní dítě to nejvhodnější. Je to dětský psycholog, často v pozici soudního znalce či jen poradce.

3.2 Střídavá výchova očima psychologa

Znovu se tu vracíme k výkladu slova „domov“.

„...všem účastníkům se ušetří mnoho nepříjemností a napětí. Do tohoto rámce spadá i dnešní možnost tzv. střídavé péče, pro niž je takováto vstřícná dohoda základní podmínkou. (Je to – viděno očima dítěte- situace, kdy se rodiče vlastně ani rozvádět nemuseli. Tady se to opravdu týká jenom jich – dítěte jen okrajově. Všechno, kromě společné domácnosti rodičů, je mu zachováno). Z psychologického hlediska vznášíme jen jednu (avšak dosti závažnou) námitku, že totiž už od dvou let si dítě vytváří pojem „domova“, k němuž patří nejen stálost „jeho lidí“, ale i stálost místa a prostředí – takže pravidelné a zdánlivě zcela „spravedlivé“ střídání rodičovské péče může ono vědomí domova (a psychické jistoty s ním spojené) oslabovat.“¹⁸

---

¹⁷ stanovisko MPSV ke střídavé výchově

¹⁸ MATĚJČEK,Z.,DYTRYCH,Z.:Krizové situace v rodině očima dítěte, Grada, Praha 2002

Psycholog jen velice nerad hovoří jasně o konkrétním problému na obecné rovině. Je si plně vědom, že to, co může být pro jednoho klienta požehnáním nemusí druhý vůbec zvládnout, akceptovat ani chápat. Často je trochu problém, aby obě dosud zmíněné skupiny, tedy obec justice a obec psychologická, našly natolik společnou řeč, aby si vzájemně vůbec porozuměly. Advokát přichází často k jednání soudu se znaleckým posudkem barevně podtrhaným, a pokud na konci nenachází jasně – matce-otci-střídavě- je zmaten. Svě k tomuto mohou říci i psychologové v pozici soudního znalce, kteří už mají za sebou křížový výslech advokáta, který chce z posudku, který pro jeho mandanta vyznívá nepříznivě, udělat zpochybněním vyšetření pravý opak.

V názoru na aplikaci střídavé výchovy jsou podle mých poznatků psychologové nejednotní. I na rovině zcela obecné jsou jejich východiska často protichůdná, od naprostého bezvýhradného přijetí, po striktní odmítnutí. V následující části jsem si dovolila ocitovat část soudně –znaleckého posudku.

PhDr. Ingrid Strobachová – soudní znalec z oboru dětské klinické a poradenské psychologie – znalecký posudek

Nezletilá , v době provádění znaleckého posudku - dvanáctiletá dívka. Rodiče několik let po rozchodu, řeší přání dívky na větší kontakt s otcem. Otec má občasný problém s požíváním alkoholu. Vybráno ze závěru znaleckého posudku:

- a) oba rodiče jsou schopni dceru vychovávat, matka je systematictější, více tlačí na určitý výkon. Otec je empatictější, oba rodiče ne vždy dobře uchopí skutečné potřeby dcery.*
- b) oba rodiče mají k dceři dobrý vztah*
- c) dívka neodmítá ani jedno prostředí, lépe se však cítí u otce, jde ale často spíše o idealizaci představ*
- d) otec se někdy neovládne a ovlivňuje dceru v neprospěch druhé strany. Matka se dokáže více (i když ne zcela) tohoto vystříhat*
- e) adaptabilita dítěte je dobrá, je zvyklé na obě prostředí, neustále je zaměřuje a nečiní jí to potíže*
- f) v poslední době probíhá fakticky určitý typ střídavé výchovy. Přestože k návrhu tohoto druhu nedošlo a otec zpočátku příliš není ochoten tímto směrem uvažovat, domnívá se znalkyně, že řešení střídavou výchovou by bylo v současné době dobrým řešením, vlastně faktickým uznáním současného stavu věci.*

Oba rodiče navíc musí být s takovým řešením srozuměni: matka je si vědoma citového příklonu děvčete k otci. Při střídavé výchově bude mít určitou kontrolu nad stavem toho, čeho se nejvíc obává, neuspořádanosti domácnosti otce. Otci by střídavé péče dávala možnost dokázat, že je schopen s o dceru řádně starat.¹⁹

O PhDr. Strobachové vím, že je velkou příznivkyní střídavé výchovy a její propagátorkou. I zde je ale zdůrazněna potřeba „srozumění“ obou rodičů s tímto řešením.

Za hlas z praxe bych uvedla texty PhDr. Tomáše Nováka (manželská poradna Centra sociálních služeb v Brně): „Střídavá výchova byla psychology poměrně dlouhou dobu považována za záležitost spornou, importovanou ze zahraničí, tj. v našich podmínkách stěží realizovatelnou. Obdobný přístup zaujímal i klienti poradenských služeb. V prvních zhruba pěti letech po roce 1998 neměla drtivá většina rodičů konzultujících v manželské poradně o střídavé péči ani základní informace. Zásadní výhrady prezentované a priori byly dvě. Jednak důvěra v alespoň základní spolupráci s druhým rodičem, a dále důraz na možné problémy bytové. Nedůvěra v kooperaci s druhým rodičem přetrvává, byť v menší míře než dříve. Naopak argumenty o nemožnosti získat bydlení umožňující dítěti navštěvovat v rámci „střídání“ stejnou školu i mimoškolní aktivity včetně zachování kamarádských kontaktů objevují méně často. Bytová otázka zřejmě přestává být v daných souvislostech problémem.“²⁰ V dalším textu následuje výčet problematických představ rodičů (odděleně otců a matek) o střídavé péči.

Problematické představy otců:

- bez dítěte ve své péči manželka neodejde
- přesun zodpovědnosti (na babičku, na novou partnerku)
- zákon vše vyřeší (soud nařídí SV a matka se musí podrobit)
- dítě jako dítě – SV je vhodná pro všechny, v každém věku
- podceňování školní přípravy

Problematické představy matek:

- biologická preference, strach z reakce okolí (dítě patří matce)
- hluboká přesvědčenost o neschopnosti muže postarat se o dítě
- přeceňování náročnosti logistických otázek střídání
- dítě bude všude host, nikde doma²¹

---

¹⁹ znalecký posudek pro OS Mělník r.2010

²⁰ NOVÁK, T.: Problematické představy o střídavé výchově dítěte po rozvodu, Právo a rodina, 11/2010

²¹ NOVÁK, T.: Problematické představy o střídavé výchově dítěte po rozvodu, Právo a rodina, 11/2010

Zcela jasné a podle mne vyčerpávající stanovisko k podmínkám pro úspěšnou realizaci střídavé péče o dítě jsem našla u PhDr. Špaňhelové:

„Podmínky pro úspěšné zvládnutí střídavé péče

- Schopnost obou rodičů domluvit se na střídavé péči ve prospěch dítěte. Především chci zdůraznit prospěch dítěte. Dítě nesmí být nikdy prostředníkem k vyřešení konfliktů mezi otcem a matkou. Tyto konflikty mají být vyřešeny před tím, než se o střídavé péči jedná.
- Schopnost rodičů domluvit se na podobných výchovných principech, které budou uplatňovat při výchově. Pro dítě je totiž velmi matoucí to, když mu jeden z rodičů danou věc dovolí a druhý ne. Dítě by samozřejmě pak mohlo využívat ten výchovný princip, který mu vyhovuje, proti druhému rodiči.
- Neočerňovat jeden druhého před dítětem. Rodič má za úkol mluvit o druhém v dobrém. Má dítěti ozřejmit, z jakého důvodu se spolu rozvádějí a mluvit s dítětem o svých pocitech, svých přístupech k danému rozvodu. Často tento způsob komunikace vyplývá z celkového přístupu matky nebo otce k životu a z toho, jak umí správně tento rodič komunikovat. Případné konflikty si mají rodiče vyřešit sami, bez přítomnosti dítěte. Dítě samozřejmě častokrát vidí nebo slyší nebo vnímá, že se mezi rodiči něco děje. Mají ho pak o tom informovat, ale ne před jeho zraky neshodu řešit.
- Umět společně komunikovat o věcech, které se týkají dítěte. Stanovit si důležité prvky ve výchově, jak jsem již o nich mluvila a nebát se setkat se svým bývalým partnerem a mluvit o tom, co se týká dítěte. Předávat si zkušenosti s dítětem po 14denním pobytu.
- Zachovávat podobné výchovné postupy a stereotypy pro dítě u matky i u otce. Shodnout se na nich společně. Samozřejmě vytýčit si ty nejdůležitější, které oba rodiče uplatňují na dítěti.
- Pravdivě informovat druhého rodiče o tom, co se stalo dítěti v době pobytu. Platí tady i vzájemná důvěra jednoho ke druhému. Pokud je dítě nemocné nebo se mu stane v době přítomnosti u otce, že dostane špatnou známku, jistě to není chyba otce, otec má o tom říct matce a informovat ji i o tom, co už udělali spolu s dítětem pro nápravu.
- Rodiče by měli být před dítětem pravdomluvní. Dítě velmi dobře pozná na rodiči, pokud pravdu překrucuje nebo ji neříká celou. Ostatně tak, jak si přeje rodič, aby bylo dítě pravdomluvné, tak si to stejně přeje i dítě a pravda většinou vyjde najevo.
- Rodiče by se měli navzájem tolerovat a respektovat. Vychází to jistě už ze zmiňované vzájemné komunikace rodičů.
- Rodiče by měli umět v době, kdy u nich dítě je, využít chvíle spolu s ním a starat se o něj, věnovat mu čas, užívat si to. V rámci střídavé péče si rodič může lépe

rozdělit a naplánovat čas a může mít tak v době pobytu dítěte víc času pro něj. Další čas, kdy je dítě u druhého rodiče, může využít tento čas plně pro práci.

- Rodiče by neměli soutěžit o lásku dítěte. Myslím tím kupování drahých dárků proto, aby dítěti kompenzovali čas, který spolu stráví.
- O výchovných problémech by měl mluvit rodič nejprve s druhým rodičem. Podle toho, jak se rodiče shodnou na výchovném principu, má být o tom informováno dítě.
- Pokud žije rodič s jiným partnerem, nemá vnucovat dítěti hned postoje a názory tohoto partnera. Dítě se s ním musí nejdříve nenásilně seznámit. Je to však stále partner, pro kterého se rozhodl rodič, ne dítě.
- Důležitou roli hraje také to, jak umí rodič tuto celou situaci prezentovat příbuzným a jaký postoj příbuzní k této celé situaci mají. Příbuzní mají respektovat to, pro co se rozhodl rodič.“²²

Předchozích třináct bodů obsahuje podle mne to, co je pro střídavou výchovu opravdu důležité. Když za mnou přijde rodič a ptá se mne, co si myslím o aplikaci střídavé výchovy v konkrétním případě jeho dětí, zpravidla odpovídám, že jediný, kdo opravdu může zhodnotit, jestli je střídavé výchovy jeho rodina schopna, je rodič sám. Stačí být sám k sobě upřímný a pravdivě si odpovědět na otázky, které z textu PhDr. Špaňhelové vyvstávají. Pokud toho nejsou rodiče schopni (pravdivých odpovědí i zmiňovaných podmínek), nejsou schopni svým dětem střídavou výchovu dopřát. V určitých případech, tam, kde je střídavé výchovy schopno dítě a je na ni i do jisté míry připraveno, může být střídavá výchova dárkem, který mu rodiče věnují. Obsahuje překonání vzájemné antipatie, vlastního stesku a dalších obtíží, které rodiči tato situace přinese. Bohužel ve hře jsou ale většinou i zcela jiné hodnoty.

---

²² ŠPAŇHELOVÁ, I. Střídavá péče o děti po rozvodu očima psychologa, Měsíčník Právo a rodina 2005

3.3 Střídavá výchova a finance

* Právní rámec: Zákon o rodině č. 94/1963 Sb., §85

2/ Oba rodiče přispívají na výživu svých dětí podle svých schopností, možností a majetkových poměrů. Dítě má právo podílet se na životní úrovni svých rodičů.

Jak již bylo řečeno výše, je finanční stránka porozvodového uspořádání nedílnou součástí celého problému. V některých případech bohužel často tou nejzásadnější. Při volbě střídavé výchovy jako způsobu další výchovy dětí po rozvodu, může být otázka výživného určitým „prubířským kamenem“. Zúčastnění totiž často při posuzování povinnosti hrazení výživného vycházejí jen z jedné části podmínek jeho stanovení. Vycházejí z toho, že dítě má stále stejné potřeby, ať je u otce či u matky. Proto trvají na nulovém hrazení výživného. Je ale třeba vycházet zároveň z ustanovení, že oba rodiče přispívají na výživu svých dětí podle svých schopností, možností a majetkových poměrů. A ty většinou stejné nejsou. Při hlubším zamyšlení je to logické. Navíc to naplňuje jeden z požadavků, který na střídavou výchovu máme – dítě má alespoň přibližně stejnou životní úroveň v obou prostředích. Stanoví se tedy výživné tak, jako by se posuzovalo zvlášť pro každého rodiče. (příklad: k rukám matky od otce 3.500,- Kč, k rukám otce od matky 2.000,- Kč) Jestli si budou zasílat obě částky vzájemně, nebo jen jeden zaplatí to, o co jeho výživné převyšuje to druhé, je celkem věc rodičů a jejich vzájemné důvěry. A ta by přece měla být u střídavé výchovy značná.

Někdy se stává, že pokud s tímto hlediskem, podle kterého není výživné stejné, seznámíme rodiče, zájem jednoho z nich (toho, který by zřejmě výživné hradil vyšší) znatelně ochladne či zmizí zcela. (... *takže jako bych měl holku u sebe polovinu času a ještě bych bejvalce něco platil. No to teda ne...*) .

Samostatnou kapitolou v otázce financování střídavé výchovy je zapojení obou prostředí dítěte do systému státní sociální podpory. Za několik posledních let došlo v této problematice k velkému posunu. Přesto na některé otázky tento systém reagovat neumí.

V otázce sociálních dávek závislých na příjmu, např. přídavku na děti, kdy se žádost podává čtvrtletně, umí systém rozlišit jednotlivé měsíce, tak jak je dítě ve střídajících se prostředích. Klade to sice velké nároky na organizaci a dokládání příjmů a žádostí ze strany rodičů, ale jde to. Navíc posuzující referáty státní sociální podpory tolerují skutečnost, pokud je žadatelem jen jeden z rodičů a přídavek druhému předává, což je

pro rodiče velice výhodné. Poněkud hůř řešitelný, či spíše neřešitelný, je ale rodičovský příspěvek. Pokud je na dítě ještě přiznán, tedy do 3 resp. do 4 let dítěte, musí se vyhovět všem formalitám. Tedy např. po období vždy formálně podat žádost s celou procedurou přiznání a následně odejmutí dávky. Zde je totiž podmínka výkonu faktické péče o dítě. Časově se to prakticky stihnout nedá, nehledě na administrativní potíže. Rodiče se tedy v takovém případě musí domluvit jinak. Opět tu narážíme na potřebu vzájemné solidnosti, domluvy a spolupráce rodičů, tentokrát na rovině ryze praktické.

Stejně tak je to v otázce tzv. daňových úlev na dítě. Rodiče, kteří realizují střídavou výchovu, mohou uplatnit úlevu v několika časových intervalech. Ty nemusí korespondovat s intervaly, které platí pro přecházení dítěte mezi rodiči. Základním požadavkem je, aby doba, po kterou je dítě u jednoho a u druhého rodiče byla časově přibližně stejná. Pak lze uplatnit nárok střídavě o čtvrtletích nebo pololetích, vždy pouze s čestným prohlášením (notářsky ověřeným), že druhý rodič úlevu neuplatňuje. Znovu narážíme na slovo – spolupráce.

3.4 Střídavá výchova a škola

Snažila jsem se konzultovat tuto otázku s pedagogy přímo v praxi. Narazila jsem bohužel na velice malé zkušenosti, vyplývající z toho, že střídavá výchova je tak málo častá. Pokud s ní má paní učitelka ve své třídě zkušenost, jedná se o případ spíše ojedinělý. Chybí tedy to, co je pro jakékoli zobecnění potřebné, a to srovnání. Získala jsem tedy spíše osobní názory pedagogů, než jejich zkušenosti z konkrétní praxe. Znovu se pohybují od odmítnutí s poukázáním na nejednotnost vedení, domácí přípravy a vůbec komunikace školy s rodičovským systémem. Pokud jsem zmínila možnost přecházení z jedné školy do druhé v rámci přecházení mezi rodiči, byla reakce velice bouřlivě odmítavá. Pokud pomíneme rozdílný styl výuky jednoho předmětu dvěma pedagogy, kterému by se dítě ještě mohlo přizpůsobit, pak se jako zcela nemožné jeví z pohledu rozdílnosti školských koncepcí.

„Problém v plnění školní docházky je značný v okamžiku, kdy se střídavá péče realizuje např. v jiných okresech. Pokud dítě v rámci této péče nemění školu, není z hlediska otázky střídání se o výchovu žádný problém. Pokud však nastane situace, kdy dítě musí docházet každých 14 dní na jinou školu, nevím, co s tím. Rámcové programy

a školní vzdělávací program jednotlivých škol se liší (např. jiné předměty, jazyky, hodinové dotace jednotlivých předmětů apod. - toto je na delší vyprávění). A konečně, nemusí to být ani jiný okres, stačí např. Matějka na Mělníku a Vysoká. (vysv.autorka – dvě základní školy v rámci správního obvodu Mělník). Sice stejné výstupy v rámci předmětů, ale naprosto odlišně pojaté učivo nebo dokonce učivo v jiných ročnících.

Závěr: pokud střídavě v rámci jedné školy - ANO, pokud jiné školy - ABSOLUTNĚ NEVHODNÉ.²³

Jako komplikaci vidí střídavou výchovu v souvislosti se školou i můj připojený výzkum. Dá se tedy říci, že v tomto případě je docházka do jedné školy nutností. Pokud se pak týká spolupráce rodičů se školou, je samozřejmě možné, že se školou spolupracují průběžně oba rodiče (což je i vhodné při aktuálním řešení problému), nebo může být jeden rodič jakýmsi zmocněncem pro školní problematiku a druhému rodiči informace předávat a problémy řešit skutečně společně. V obou případech je tedy spolupráce opět nevyhnutelná.

Ve výchově ale nejsou zúčastněni jen sami rodiče. I když jejich role je samozřejmě nejdůležitější, oni sami jsou součástí dalších struktur a vztahů, které výchovu dítěte ovlivňují.

3.5 Střídavá výchova a rodinné vazby – role rekonstruovaných rodin

- * Právní rámec: Zákon o rodině č. 94/1963 Sb., §33:
Na výchově dítěte se podílí i manžel, který není rodičem dítěte, za předpokladu, že s ním žije ve společné domácnosti.²⁴

Uvedený paragraf sám o sobě dokáže některé rozvedené rodiče hodně rozzlobit. Znění je závazné doslovně, je tedy podmínkou, aby se skutečně jednalo o nové manželství rodiče, který má dítě ve své péči, tedy o problematiku už porozvodovou. I tak je mnohdy pro jednoho z rodičů znění zcela nepochopitelné. Dává totiž – „tomu jejímu“ dokonce zákonné právo mít vliv na moje (MOJE) dítě. Přitom tento paragraf jen dává právní podobu něčemu, co je přece jasné a pochopitelné, že totiž pokud někdo žije s mým dítětem pod jednou střechou, nemůže a nesmí mu být jedno, jak dítě žije, jak mu je. Že takové soužití přináší další, a mnohdy závažné problémy, je jasné.

²³ z e.mailové korespondence, Mgr. Milena Šestáková, ředitelka ZŠ Vysoká u Mělníka

²⁴ HOLUB, M., NOVÁ, H., Zákon o rodině a předpisy související, Linde, Praha 1998, str. 65

Nová rodina vzniká mnohdy ještě před samotným právním ukončením rozvodu. Nová osoba v pozadí, po boku jednoho (někdy obou) rodičů, může sehrát zásadní, až klíčovou roli. Může situaci dítěti ulehčit, nebo naopak.

„ Pokud jste laskavý a chováte se k jeho matce láskyplně a pozorně, pokud na ně hned od počátku působíte uklidňujícím dojmem, vzbuzujete v něm pocit bezpečí a radosti. Už jenom to náramně dítě potěší a bude to pro ně znamenat jistou úlevu. Ale všechno nezáleží jenom na vašem chování. ...Pokud jeho rodič prožívá po rozvodu šťastnou lásku a dítě zjistí, že smutný je hlavně jeho otec, má otcova nová družka velkou naději, že bude příznivě přijata, Jestliže je na druhé straně matka osamělá, nemůže dítě plně souhlasit s tím, aby byl otec šťastný. Odpovědnost za její trápení bude více či méně přisuzovat právě Vám. Příliš mnoho štěstí na jedné straně, zatímco druhý rodič trpí, je pro dítě nesnesitelné...“²⁵

Velikým úkolem nového partnera rodiče je vnést do situace zklidnění. Zní to možná poněkud paradoxně, zvláště v případech, kdy možná právě on byl bezprostředním „důvodem“ rozvodu, ale zde myslím klidné zázemí a smírnou radu svému partnerovi (rodiči) v situacích, kdy zvažuje další kroky. V atmosféře zamilovanosti, která vznik nového soužití provází, má takový názor svou váhu a účinnost.

Nic tak nepomůže dítěti jako klidná a věcná komunikace mezi „ jeho“ dospělými. A příležitostí bude hodně. Při předávání dítěte, při setkání na fotbalovém zápase, vánoční besídce, náhodném setkání. Už jen to, že bez hodnocení a bez emocí uslyší : Máš telefon, pojď si to vzít, volá táta...(Ne - už zase volá táta, ne - na telefon má,ale aby ti přidal na tábor...). Nač trestat dítě za to, že nebylo tak rozumné a hned se podle nás nenarodilo tomu „správnému“.

Pokud rodiče realizují střídavou výchovu, platí řečené dvojnásob. Pokud mají být nové rodiny pro dítě rovnocenné, nemá tu místo žádná řevnivost či přehnaná kritičnost. Ostatně ani pro ony „ náhradníky“ není situace nijak jednoduchá. Chce se po nich, aby se citově i prakticky angažovali, aby byli součástí světa dítěte, které jim to mnohdy skutečně neusnadní. Je tu potřeba laskavého a trpělivého hledání správné míry, rovnováhy vztahu k dítěti, ale i k druhé, partnerské rodině. Asi nebudou společně jezdit na dovolenou, i když pokud by to dostatečně zvládli dospělí, zvládli by to i děti, a to „ moje“ „tvoje“ i „ naše“.

---

²⁵ ARTIER, E., Dítě toho druhého, Portál,Praha 2005, str.38-39

„ Veškeré potíže rozloučených párů s dětmi vyplývají z následujícího rozporu ....– mezi rodiči zanikl partnerský vztah, ale je nutné, aby si budovali vztah založený na sdílené rodičovské zodpovědnosti. Minimem, které je v této situaci třeba, je respektovat nepřítomného rodiče a uznávat jeho rodičovskou roli, ptát se, jak se mu daří, hovořit o něm a radit se s ním. Jen tak lze dát dítěti najevo, že původní rodičovský pár nepřestává existovat...Je také nutné, aby dítě udrželo kontakt s pokrevními příbuznými, naučilo se vnímat svou identitu.“²⁶

Nadpis kapitoly knihy, ze které jsem právě citovala zní: „*Vytvoření nové rodiny bude úspěšné, pokud...*“ Existuje přímá vazba mezi spokojeností nově vzniklé rodiny a fungováním původního rodičovského systému. To by si měli rozvedení rodiče opakovat několikrát denně.

Pokud už sám rodič dospěje k rozhodnutí, že pro jeho dítě je střídavá výchova možná a vhodná, má před sebou nelehký úkol. Vysvětlit svůj postoj svým blízkým, prarodičům, přátelům, kteří mohou mít názor zcela odlišný. Strach z odmítnutí jeho nejbližšími v období rozvodu, kdy naopak potřebuje cítit zázemí, které mu poskytuje nejbližší okolí, je veliký.

„ Že bývají s babičkami a dědečky před rozvodem a po rozvodu ... nejrůznější komplikace, to je, myslím, jasné i bez dlouhých výkladů. Jsou totiž na osudu „svého“ dítěte citově angažováni. Dokonce je to někdy „ to jediné“, co jim v životě zbývá a k čemu se citově upínají. Je proto pochopitelné (i když to samozřejmě schvalovat nebudeme), že „svému“ dítěti často nekriticky nadržují a že s objektivním hodnocením situace v mladé rodině můžeme u nich počítat spíše méně než více. A své nekritické, neobjektivní soudy přenášejí do vztahu ke svým vnoučatům.“²⁷ Pokud ale i toto jsou schopni v zájmu vnoučat přijmout a pochopit rozhodnutí svého dítěte a střídavou výchovu respektovat, setkají se i oni s reakcí okolí. Domnívám se, že stále ještě v naší společnosti funguje stigmatizace matky, která bude souhlasit s tím, aby její dítě vychovával částečně otec a jeho nová rodina. Že jsme ještě nepřekonali zařazování takové matky do kategorie „ krkavčí“, i když se často jedná z její strany o rozhodnutí, jehož obtížnost známe už dlouho z příběhu o soudu krále Šalamouna.

---

²⁶ SAUDEZE J-P., SAUDEZE LARGEDE, A.: Spokojené soužití v nové rodině, Portál, Praha 2007

²⁷ MATĚJČEK, Z...: O rodině vlastní, nevlastní a náhradní, Portál, Praha 1994

3.6 Střídavá výchova a zkušenosti ve světě

Je česká společnost o tolik jiná, že to může mít v rámci hodnocení třeba právě vhodnosti střídavé výchovy tak podstatný vliv? Slovanská citovost versus pragmatičnosti severského či německého naturelu? PhDr. Novák v citované části textu výše naráží na to, že zpočátku byla střídavá výchova hodnocena jako vetřelec zvenčí, pro naše prostředí cizí prvek. Co všechno bylo ale „nové“ po sametové revoluci, kdo by třeba řekl, jaké vítězné tažení bude slavit nesezdané soužití rodičů, v minulé generaci ještě zavrhané, dnes nejčastější forma soužití mladých rodičů.

Odborný svět za našimi hranicemi se rozhodně střídavou výchovou zabývá, zjistila jsem, že existují studie např. Maccoby a Mnookin (1992), Braver a O'Connell (1998). Jedná se ale pouze o zmínky v překladu článku R.A. Warshaka z roku 2003 otištěném v časopise Family Relations, New York. Tyto studie neumím získat, ale zřejmě tudy by vedla další cesta ke zjištění postavení střídavé výchovy ve světě. Podařilo se mi zjistit, že existuje rozsáhlá studie Institutu pro výzkum společnosti z Oslo z roku 2007. Není dostupná v angličtině, existuje pouze v norštině. Zveřejněny byly pouze obecné výsledky, které hovoří o stejných problémech a podobných myšlenkových tocích, které známe z našich poměrů a případů. „ Studie ukazuje, že rodiče, kteří již v době soužití pečovali přibližně stejně o dítě, mají většinou tendenci volit střídavou výchovu po rozpadu soužití“²⁸

Závěry zmínění studie jsou s názory v českém prostředí více než korespondující: „ Z našeho průzkumu můžeme vyvodit, že střídavá výchova může dobře fungovat pro velký počet dětí. Nemáme ovšem na základě průzkumu podklad proto, abychom mohli dojít k závěru, že střídavá výchova bude fungovat ve všech případech nebo většině případů. Podmínkou, aby střídavá výchova dobře fungovala je:

- Rodiče dobře spolupracují
- Děti si přejí takové uspořádání a cítí se spokojené v obou domovech
- Blízkost obou domovů
- Děti mají své místo v každé rodině, jsou součástí obou domovů a jsou v nich uznávané
- Oba rodiče se zajímají o činnost dětí ve škole a ve volném čase
- Otevřenost rodičů změnit uspořádání, pokud se změni přání a potřeby dítěte“²⁹

²⁸ tisková zpráva norské vlády u 25.1.2007 (Barne – og Likestillingsdepartementet

²⁹ Skjorten, K. ISF: Delt bosted for barn, Oslo 2007, obojí . <http://www.iustin.cz/art.asp?art=285>, Spravedlnost dětem ,17.11.2010

Podle pozornosti, která je SV věnována i ve světě je zřejmé, že to ani za hranicemi naší republiky není věc zcela běžná, samozřejmá a přirozená. Určité zpoždění máme, ale pravděpodobně jen kvůli době, po kterou společnost SV pojednává a zkouší přijmout. Otázky provázející rozvod, rozchod, další osud dětí jsou do značné míry i otázky citové, existenční. Jsou individuální, na národnosti či temperamentu závislé jen částečně. Vždy je to otázka konkrétního rodiče, rodiny či okolností.

3.7 Střídavá výchova - konkrétní případy

Konflikty týkající se střídavé výchovy vyplývají mnohdy ani ne tak z úmyslu, ze záměrného působení na dítě. Mnohdy jen jeden, popř. oba rodiče nepromýšlejí dopředu, ani nemohou promyslet, jaké situace takové porozvodové uspořádání a fungování přinese. Toto nedohlédnutí je nejnebezpečnější právě v případě střídavé výchovy, která sama o sobě na praktické fungování rodičovského systému klade nároky největší. Rodiče se dostávají do situace, kdy jsou nuceni dále spolupracovat s člověkem, kterému by se za jiných okolností raději vyhnuli, jehož přítomnost je naplňuje silnými pocity, od nenaplněné lásky, žárlivosti, pocitů ublížení, nenávisti, výčitek svědomí. Celou škálou citových hnutí, jimž má člověk tendenci se vyhýbat. V případě pravidelných kontaktů se aktuální poranění po nějakou dobu pravidelně jítí, a na to je jen málo rozvádějících se rodičů připraveno. I rodič, který je veden nejlepším úmyslem respektovat druhého rodiče a nedávat dítěti příliš najevo svá citová hnutí, je mnohdy právě dítětem stavěno do situací, které jsou někdy k neunesení. Pro přesnější představu doplňuji příklad. Jména a další skutečnosti jsou ve všech příbězích změněny z důvodu ochrany soukromí aktérů.

Kazuistika I. - Alenka

Manželé Dvořákovi měli ve svém manželství problémy vlastně od začátku. Po krátké studentské lásce se jim narodila dcera, svatba následovala až po ukončení studia asi ve dvou letech Alenky. Do té doby s péčí o malou hodně pomáhaly babičky, aby oba rodiče mohli dostudovat. Otec dostal velice hezkou pracovní nabídku v nepříliš vzdáleném městě, kam dojížděl, matka zůstala s dcerou na rodičovské dovolené. Bydleli asi dva roky u matčiných rodičů, pak si koupili malý byt na sídlišti, spláceli hypotéku. Otec jezdil domů pozdě večer, rozjížděli novou firmu, byl unavený, podrážděný. Ve třech letech Alenky nastoupila i matka do práce. Žili to, co označujeme jako dvoukariérové manželství. S holčičkou trávili společné víkendy, rodinné oslavy, šli společně do ZOO, apod. Rodiče se ale vzájemně odcizovali, matku vlastně ani nepřekvapilo, když jí otec asi po dalším roce řekl, že navázal v zaměstnání jiný vztah a hodlá se rozvést. Paní Dvořáková byla s rozvodem relativně vyrovnána, oba rodiče dělali všechno proto, aby Alenka vnímala drobné konflikty co nejméně. Zvolili střídavou výchovu, jako spravedlivé, rovnocenné, pro pětiletou Alenku jednoznačně nejlepší řešení. Po prvních dvou týdnech u táty přišla Alenka s rozzářenýma očima. „ Maminko, teta Renata má takhle dlouhé vlasy, a vypadá jako princezna, táta jí to taky říká, říkal nám „vy moje princezny“, a v létě pojedeme k moři. Mami, a mohla by s námi Renata jít na ten výlet, jak jsi mi slíbila, že se půjdeme podívat do Prahy na Vánoce? A mami, proč brečíš?“

Tady jsem pochopila, jak hodně toho někdy po rozvádějících se rodičích chceme. Jak moc bolesti musí prožít a překonat. Je to ale větší důkaz lásky k dítěti, než cokoli jiného. Tady se ukazuje, jaký člověk je, jakou láskou svoje dítě miluje a co je té lásce ochoten obětovat. „Důstojně překonaný rozchod je pak jakási maturita dospělosti. Slouží i jako sebepotvrzení, ubezpečení se o vlastní hodnotě a skýtá možnost vážít si sama sebe. O to jsou ochuzeni ti, u kterých byl rozchod chaotický, plný vzájemného očerňování a ubližování, polovičatých rozhodnutí a činů, za které se člověk obvykle stydí.“³⁰

Pokud je důstojně překonaný rozchod maturita dospělosti, pak úspěšná realizace střídavé výchovy je vysokou školou tolerance, vzájemného rodičovského respektu, organizačních schopností. Tyto základy nevznikají během rozchodu či rozvodu, jsou součástí povahových vlastností rodičů, formují se během jejich vztahu.

---

³⁰ KLIMEŠ, J., Partneři a rozchody, Portál, Praha 2005, str. 77

Kazuistika II. – Marta

Paní Martě je 30 let, vysokoškolačka, má dvě malé děti, s partnerem žije v nesezdaném soužití. O svém dětství vypráví:

„ Moji rodiče se rozváděli, když mi bylo sedm. Nedá se říct, že bych si pamatovala nějaké hádky, asi to proběhlo celkem v klidu. Hlavně proto, že táta byl vždycky jednoznačná autorita i pro mámu. Když řekl, že končí, nebyl asi prostor pro žádnou diskuzi. Myslím, že předtím i mamce nějakou vrazil, ale to bylo mezi nimi a máma mi to nikdy sama neříkala. Já se ani nikdy neptala. Asi jsem to ani jako dospělá nechtěla vědět, tátu jsem měla moc ráda. Nejdřív jsme bydleli s mámou v bytě na sídlišti, který byl do té doby společný. Pak jsme se odstěhovali k babičce. Táta se byl za mnou párkrát podívat, vždycky se s babičkou strašně chytli. Když měl přijít, nebylo mi moc dobře. Fakt jsem ho měla moc ráda, ale ty scény byly ošklivé. Asi po roce si táta našel paní, tetu Lenku. Ta měla svoji dceru Andreu, která byla o dva roky starší než já. Táta už měl asi těch scén taky dost, dohodl se s mámou, že budu vždycky týden u něj a týden u mámy. Já byla docela nadšená, jednak jsem byla s tátou, jednak jsem si dost rozuměla s jeho nevlastní dcerou. Teta byla zezáčátku taky docela fajn. Máma z toho přestěhování neměla velkou radost, ale táta řekl, takže to tak bylo. Až když už jsem byla dospělá, tak mi máma řekla, že první půlrok vlastně probřečela. Babička jí to taky neusnadnila, vyčítala jí, že si nechala ukrást dítě cizí ženskou. První rok se mi to líbilo, táta bydlel v jiné čtvrti, ale do školy jsem od něj dojela bez přestupování. Měly jsme s Andreou společný pokojík a po týdnu jsem se zase stěhovala k mámě. Babička se ptala na všechny možné detaily, byla hrozně zvědavá na všechno, co se tátovy rodiny týkalo, ale dalo se to přežít. Asi po roce si máma přivedla Františka. Byl fajn, máma úplně rozkvetla. Našli si byt v centru města, kam jsem se s nimi přestěhovala. Po roce se narodila Gita. Byla malinká a růžová, takový drobeček. Byla jsem na ní hrozně hrdá. Máma si Františka vzala, všichni byli Trázníkoví. V neděli se mi od nich moc nechtělo. Tátu mám ráda dodneška, ale s tetou to prostě nebylo ono. Já jsem začala nenávidět neděle. Jako kdybych přišla o jeden den v týdnu – v neděli se balilo, byla jsem už jaksi na odchodu, nic jsme z toho dne už neměla- ani u táty, ani u mámy. Odpoledne se koukalo na hodinky, za hodinu abychom jeli a tak. František mi říkal, abych si to hodně rozmyslela, myslím, že mámu hodně podporoval v tom, aby prosadila, že budu s nimi. Asi viděl, že jí to trápí. U táty mi taky nic nechybělo, ale doma jsem se cítila u mámy a trochu se mi stýskalo. Vlastně to celé vybuchlo až když mi bylo třináct. Měla jsem

pocit, že u tety je pořád první a jediná její Andrea. Jednou začala něco vykládat, jako že naše malá Gita je rozmazlený fracek, a to bylo to poslední. Bouchla jsem dveřma a byla jsem pryč. Táta dělal hrozné scény, dodneška se s mámou moc nebaví, protože si myslí, že to zavinila. Se mnou nemluvil pár měsíců, pak jsem k nim začala chodit jednou za čas, jak se mi chtělo. Jedno vím určitě, kdybychom se s Mirkem rozešli, tak tohle svým dětem nikdy neudělám. Dítě má mít jeden domov, rodinu, do které patří, jednu adresu. Já se pak jednu chvíli za to, jak žiju, docela styděla. Já dneska vůbec nechápu, proč se dnes o střídavé výchově tolik mluví, vždyť je to zvrácený, chtít po dítěti, aby bylo jak tulák bez domova.“

Už bylo zmiňováno, že soudy někdy rozhodnou o střídavé výchově zcela překvapivě proti vůli jednoho rodiče. V následujícím příběhu to bylo dokonce proti vůli obou.

Kazuistika III.- David

Rodiče čtyřletého Davida nebyli manželé. Rodina bydlela u rodičů otce, v patře rodičovského domu měli vlastní bytovou jednotku. Babička se ve výchově chlapečka dost angažovala, byla zaměstnána ve školce, kterou David navštěvoval, takže ho odváděla, přiváděla. Pomáhala matce i v běžné péči o chlapce, což matka přijímala zcela samozřejmě. Otec zajišťoval Davida o víkendech, matka v tu dobu navštěvovala svoje rodiče ve stejné obci, věnovala se svým zájmům. Rodina matky se netěšila ve vesnici dobré pověsti. Neplacení nájemného, u všech dětí drogová zkušenost v pubertě. Naopak rodina otce měla poměrně vysoký společenský kredit, malé hospodářství, otec vystudoval průmyslovku. Po mateřské dovolené se matka vrátila do zaměstnání, které nebylo ani ekonomicky výhodné, ani časově vhodné s ohledem na péči o Davida. Předem bylo jasné, že bude nutná velká účast otce a babičky na zajištění péče. Po několika týdnech začalo docházet v rodině k neshodám. Nejprve mezi matkou a babičkou ze strany otce, pak mezi rodiči vzájemně. Po jedné takové hádce, když otec usnul, sbalila matka svoje věci, nechala otci dopis na rozloučenou, ve kterém ho vyzývala, aby se o Davida postaral, že má známost s jiným mužem a hodlá s ním být. Dítě ponechala u otce, odstěhovala se ke svým rodičům do stísněného 2+1, kde žila v té době i její sestra s přítelem a dvěma dětmi. Více než měsíc otce nijak nekontaktovala,

Davidu nenavštívila. Pokud se otec snažil matku zkontaktovat telefonicky, vypínala mu mobil. V této situaci otec podával návrh na úpravu poměrů dítěte, kde navrhl svou výlučnou péči.

Při soudním jednání matka, přes písemné důkazy apod., popírá, že by chlapce v péči otce dobrovolně nechala, uvádí, že byla z domu vyhnána a dítě jí bylo upřeno. Přesto, že v mezidobí nekontaktovala ani OSPOD ani soud s jakýmkoli návrhem či připomínkou, žádá svěřeni dítěte do své péče, s tím, že v době, kdy bude v zaměstnání, bude chlapce zajišťovat jejím matka. Sestra s rodinou se v mezidobí odstěhovala, matka má k dispozici jeden pokoj.

Vztahy rodičů v této fázi jsou zcela rozvrácené. Přesto se, po několika setkání na OSPOD, podaří vyjednat mimosoudní dohodu o styku matky s dítětem. Oba rodiče musí určitě ústupky, které vůči druhému v rámci jednání udělali, obhajovat před svou rodinou. V rámci zmíněných setkání, kterým byl někdy přítomen i David, bylo konstatováno, že chlapec velice dobře reaguje na oba rodiče, obrací se na ně zcela volně a spontánně, stejně jako na jeho potřeby reagují vhodně matka i otec. Soud rozhoduje o výlučné péči otce s tím, že široce upravuje styk matky s Davidem – v rozsahu mimosoudní dohody, která v mezidobí uspokojivě fungovala. Matka se do rozhodnutí odvolává až zcela na konci odvolací lhůty, zjevně na nátlak svojí rodiny. Konflikt se v mezidobí stal spíše bojem obou rodin, než sporem dvou rodičů. Mezi rozhodnutím okresního a jednáním odvolacího soudu (cca 3 měsíce) došlo ke zhoršení komunikace mezi rodiči, mnoha vzájemným výhradám, stížnostem na prostředí, ve kterém je dítě u druhého rodiče. David byl stále ve faktické péči otce, styk respektovali rodiče podle mimosoudní dohody.

Odvolací soud zcela překvapivě rozhodl o střídavé výchově, která byla také v rámci vzájemných setkávání a jednání zmiňována, oběma rodiči ale jednoznačně odmítána. Toto rozhodnutí vyvolalo vlnu emocí na obou stranách a i pochybnosti OSPOD. Protože se však jednalo o rozhodnutí odvolacího soudu, bylo třeba rozsudek respektovat a nebyl v této fázi napadnutelný.

Po měsíci „dolaďování“ (kde přesně bude docházet k předání, co bude mít David s sebou při odchodu k druhému rodiči, jak s přídávky, jak s právy směrem ke školce, apod.) začala střídavá výchova fungovat. Rodiče dostali závazný „jízdni řád“. David je v širokém kontaktu s oběma rodiči a rodinami. Vzájemné výhrady sice přetrvávají, jsou ale vnímány jako nutné zlo. Nyní, po dvou letech fungování, bude prubířským kamenem nástup do 1. třídy ZŠ. Zatím, po dvou měsících školního roku se dá říci, že rodiče školní

režim zvládají. I kdyby vyvstala nyní nutnost nového rozhodování, David získal dva roky širokého kontaktu s mámou i tátou.

Někdy se střídavá výchova jaksi přirozeně „vyvine“ ze situace, děti si ji nenásilně prosadí, systém ji umožní. Taková střídavá výchova, v ideálním případě ještě podpořena kvalitní spoluprací rodičů, to je ideál. Na nic takového to v následující případě zpočátku nevypadalo. Spíše naopak.

Kazuistika IV.- Blahníkovi

Problémy ve svém manželství viděli Blahníkovi každý jinde. Pan Blahník, jeden z nejúspěšnějších podnikatelů ve městě, novostavba nákladného domu na velkém pozemku, žádný satelit, ale skutečně luxus. Paní Blahníková, žena v domácnosti, resp. tento termín není zcela přesný, i na domácnost měla k ruce paní. Starala se o dvě děti, dvanáctiletého Jakuba a sedmiletou Kateřinu. Jakub je skutečně silný dyslektik, dysgrafik. Na doučování byla sjednána speciální pedagožka. Volný čas dětí patřil aktivitám s matkou. Otec se výletů a jiných aktivit účastnil spíše méně, jednou za zimu lyže, jednou v létě moře. Běžný denní provoz, záležitosti školy, lékařů apod. zajišťovala matka.

K rozpadu manželství došlo poté, kdy otec zjistil (s přispěním rodinné známé), že matka vyhledává na Internetu kontakty s muži a v jednom případě nezůstalo jen u korespondence. Jeho postup byl velice razantní. Matku vystěhoval do bytu, který jí pronajal ve vzdáleném městě, vyčlenil jí skutečně jen malou apanáž a platil bydlení. Matka se ze dne na den ocitla mimo domov, bez dětí, bez zaměstnání a vlastního příjmu. Situace a matčin „poklesek“ byl v široké rodině, zejména s babičkou ze strany otce, zevrubně probrán i s dětmi. Jakub se vůči matce hodně zatvrdil a identifikoval se s postojem otce. Když Kateřina plakala a stýskala si po matce, sbalil jí otec její věci a k matce ji odvezl. Na její výživu začal přispívat, s ohledem na své příjmy – směšnou částkou 1.200,- Kč. V této situaci začal jednat soud, otec chtěl, aby potvrdil rozdělení dětí. S tím nesouhlasil opatrovník dětí – příslušný OSPOD s tím, že by se jen prohloubil naprostý rozpad rodiny, a to nejen rodičovské skupiny, ale i sourozenecké, byl by paralyzován kontakt dítěte s rodičem, kterému není svěřeno a navrhl znalecký posudek. V mezidobí probíhala intenzivní jednání. Bylo vyvoláno společné jednání rodičů. Otec zpočátku trval na přítomnosti svého právního zástupce, který spor spíše vyhrocoval, pak

od tohoto ustoupil. Matka prodělávala období, kdy byla prakticky zcela paralyzována, stále plakala. Byl doporučen vstup psychologa, který v podstatě uvítali oba rodiče, byť si od něj každý sliboval jiný výsledek. Na straně matky nový partner nebyl, otec si během dvou měsíců od odstěhování matky přivedl do bydliště velice razantní mladou ženu. Její vztah s Jakubem nebyl dobrý, a to zřejmě do jisté míry způsobilo velké odpuštění matce z jeho strany. Otec kontroval ukončením hrazení bydlení matce a vyplácení renty. Paradoxně ji to probudilo. Otřela slzy, s pomocí kamarádky, která jí byt nejprve zapůjčila a po majetkovém vyrovnání prodala, se přestěhovala zpět do vesnice, kde žili s otcem. Našla si práci v blízkém městě. Děti začaly volně přecházet od matky k otci, podle toho, jak se jim chtělo. Objevila se možnost realizace střídavé výchovy. Otec nejprve silně nesouhlasil, pak trval na tom, že bude u jednoho rodiče vždy jedno dítě. Pak navrhoval, aby Jakub byl v jeho péči a Kateřina ve střídavé. Nakonec, po vyladění detailů a hodinách jednání, souhlasil se střídavou výchovou v intervalech jednoho týdne. Nepřekonatelným problémem se jevilo původně potřebné doučování pro Jakuba. Nakonec se i toto vyřešilo, otec souhlasil s tím, že bude doučování hradit i za situace, kdy bude doučování ob týden probíhat u matky. Tomu odpovídalo i navržené výživné. Střídavá výchova se v tomto případě vyvinula až ze situace, původně ji nezamýšlel ani jeden z rodičů. Přes stále špatné vzájemné vztahy funguje uspokojivě třetí rok. Jakub nyní odchází do internátní školy, Kateřina se velice dobře učí, dochází do kroužku mažoretok. Otec má cca třetí partnerku (vždy deklaruje vztah jako vážný, hluboký a perspektivní). Matka ještě občas dochází na terapii, nový vztah nemá, prý nechce. Dětem se věnuje tak, jak to během manželství nikdy nedělala.

3.8 Střídavá výchova - „otcovské téma“?

Často se ve své práci setkávám s názorem, že střídavá výchova je tzv. otcovské téma. Ať už v pozitivním směru – tedy že její aplikace do právního řádu i postup v praxi, je reakcí na zvyšující se podíl otců na výchově dětí, jejich větší angažovanosti a zájmu o každodenní účast ve všech sférách péče o dítě. Ty negativní hlasy pak mluví o tom, že SV je bičem, který dostali do ruky otcové, kteří jejím prostřednictvím matky vydírají, nutí je k ústupkům v různých oblastech rozvodové problematiky s tím, že skutečná realizace či obsah střídavé výchovy dětí je jim cizí stejně jako péče o děti v době společného soužití rodičů. Ve své praxi se setkávám s oběma případy. Je ale pravda, že zvyšování podílu, určitá emancipace otců v rodičovských rolích je v dnešní české společnosti faktem.

„Zájem o aktivní otcovství pozvolna stoupá, dokazují to výsledky průzkumu: ...Vyplývá to ze sociologického průzkumu „Podoby otcovství v České republice“, který se uskutečnil v rámci projektu „Táto, jak na to?“. Projekt, jehož cílem je poukázat na pozitivní význam aktivního otcovství realizuje Ministerstvo práce a sociálních věcí (MPSV). Odborným konzultantem projektu je Liga otevřených mužů.“³¹

„Větší angažmá mužů v každodenní péči o malé děti ale přináší i další výhody pro celou společnost. V zemích, kde na rodičovskou dovolenou odchází i významné procento mužů, mají ženy větší příležitost prosadit se například ve veřejných funkcích, v politice a v podnikání. Společným tématem mužů i žen se stávají například dostupnost školek a jeslí, množství a vybavení dětských hřišť, sportoviště pro malé děti, přístupnost a bezpečnost veřejného prostoru pro děti... Zajímavý je i výrazný pokles domácího násilí páchaného na ženách v zemích, kde se muži podílejí na péči o děti.

Muži v České republice jsou zatím vůči konceptu aktivního otcovství jakoby imunní. Mohou za to hlavně pracovní-ekonomické bariéry a malá informovanost. Vždyť možnost jít na „otcovskou“ rodičovskou dovolenou a starat se o vlastní dítě mají čeští muži teprve od roku 2001 a zatím ji využívá jen asi 1 % z nich. „Nejde nám o glorifikaci otců za jejich aktivní péči o děti a rodinu. Chceme o tomto tématu mluvit

---

³¹ Tisková zpráva MPSV, Praha 27.4.2010, www.mpsv.cz

a vrátit otcovství do širšího chápání pojmu „rodičovství“, které jsme se postupně naučili vnímat primárně jako záležitost matek,³².

Na předchozím textu je zarážející, že zatímco upoutávka hovoří o zvyšujícím se podílu otců ve výchově, samotná informace k výzkumu, který není dosud uzavřen, hovoří o přetrvávající nízké angažovanosti otců. Dalo by se to tedy shrnout do věty: Jen málo mužů se skutečně aktivně účastní každodenní péče o své děti, včetně všech běžných úkonů a činností. Postupně se to trochu zlepšuje, ale chtěli bychom víc. Přesně toto se dá pak říci o aplikaci střídavé výchovy. Pokud by se zvyšoval počet mužů, kteří chtějí, umí a mají podmínky pro běžnou každodenní péči o své děti, zvyšoval by se i počet případů střídavé výchovy. V těchto mantinelech je skutečně střídavá výchova do jisté míry „otcovské“ téma.

3.9 Střídavá výchova – tedy ano nebo ne?

Na položenou otázku jednoznačně – ano. Střídavá výchova je skutečně velká šance pro dítě mít dál oba rodiče, moci se na ně obracet rovnocenně s problémy, které dítě potřebuje řešit, účastnit se dál plnohodnotně jejich života a být jeho součástí. Je to také šance pro schopné rodiče vykonávat to, co je jim uloženo právně a lidsky, tedy starat se o své dítě a být za něj odpovědný. Zároveň je ale třeba vidět, že naplnění předchozích požadavků a úkolů ani zdaleka není otázkou výlučně časové dotace, ale především faktického naplnění. Dobře a kvalitně strávený víkend v měsíci s jedním rodičem nenahradí rok ve střídavé výchově, pokud se jedná pouze o to, že se naplní požadavek jedné poloviny z času dítěte.

Pokud má přibývat případů realizace střídavé výchovy, pak je před všemi účastníky ještě mnoho úkolů. Základní potřebou je kvalitní poradenství, a to jak právní, tak psychologicko-terapeutické, stejně jako sociálně-právní. Základním hlediskem jsou práva dítěte, jeho přání, možnosti. V případech, kde je střídavá výchova navrhována jedním rodičem a druhým odmítána za situace, kdy dítě takové řešení zajímá a situace mu nahrává, by bylo např. možné v rámci soudního řízení zapojit mediátora, jak už to

---

³² <http://www.mpsv.cz/cs/8351,27.4.2010>

náš právní řád umožňuje. Pokusit se dojednat konkrétní detailní podmínky, za kterých by SV mohla fungovat. Je třeba objektivně zjistit, zda konkrétní rodinný systém může SV zvládnout. To by bylo možné např. znaleckým posouzením. Zde ale narážíme na neuvěřitelně dlouhé lhůty znaleckých posudků, v současnosti také jeden rok od zadání. Tím se význam takového posouzení, byť by bylo sebelepší, prakticky ztrácí.

Velký úkol je i na dalších státních systémech – je přece možné akceptovat rozsudek (být by byl schválení dohody rodičů) jako jakýsi faktický rozpis, kde dítě v konkrétním časovém úseku je. Na rodičích by pak byla povinnost doložit nezávisle na sobě své příjmy a pak se platby mohou uskutečňovat automaticky podle rozsudku – rozpisu. Stejně tak s daňovým přiznáním. Rozsudek je základ, střídavě se uskutečňuje úleva matce či otci.

Zároveň ale je třeba otevřeně říci, že je mnoho případů, kde střídavá výchova může nadělat víc škody než užitku. Jako nástroj vydírání, jako příležitost pokračovat v rozvodových válkách. Hodně je zmiňována potřebná **dobrá komunikace** rodičů. Šla bych ještě dál, jsem toho názoru, že jsou potřebné jejich **dobré vztahy**. (Mnoho lidí je schopno slušně komunikovat a domluvit se i s člověkem, vůči němuž má mnoho negativních pocitů, jednoduše nesnáší ho.) Dítě totiž potřebuje cítit vstřícnost a pozitivní naladění jednoho prostředí vůči druhému. To se dá jen těžko předstírat. Toto naladění pak garantuje ochotu k jednotnosti vedení dítěte, takoví rodiče jsou schopni zachytit jakýkoli pokus o zneužití situace dítětem, v takovém prostředí se pak o něco takového dítě ani nepokouší. Kolik párů v okamžiku rozchodu má natolik upravené vzájemné vztahy. Skutečně minimum. Možná také není dobré aplikovat střídavou výchovu hned po rozchodu rodičů, nechat dostatečný prostor pro to, aby se vztahy uklidnily, všichni si novou situaci jaksi osahali a pak ji s odstupem nějaké doby znovu vyřešili.

O střídavé výchově je třeba hodně mluvit. Ne jako o strašáku, „přijdeš o děti“, ale naopak - jako žádoucím následkem slušného chování rodičů a jejich zdravých vztahů s jejich dětmi.

-Zde následuje praktická část – uložena na CD samostatně v programu Microsoft Excel a Adobe Reader 7.0. V tištěné podobě dohromady, včetně navazujícího stránkování.

5. Závěr

Ve své práci jsem si kladla za cíl shrnout dosavadní zkušenosti se střídavou výchovou, popsat okolnosti, které mohou tento způsob řešení ovlivňovat. Myslím, že se podařilo postihnout rozpornost názorů, které střídavou výchovu v naší společnosti zatím provází. Dalo by se asi shrnout, že střídavá výchova jako taková rozvodovou situaci nezklidňuje, spíše může být cílem, motivací k úsilí o zlepšení komunikace a vztahů rodičů. Problematika dává ještě mnoho dalších podnětů a otázek. Jistě by bylo možné oslovit např. přímo zainteresované odborníky, psychology, právníky. Velký prostor zůstal nepostižen na poli zahraničních zkušeností. Jsem ale limitována jak rozsahem práce, tak svými schopnostmi a jazykovou vybaveností. Další oblasti problému zůstaly nevyčerpány v rámci praktické části, i zde by bylo možné pojmut problém více strukturovaně a podrobně, a to i s již získanými informacemi.

Na závěr bych chtěla uvést zcela prostý fakt. Zodpovědnost za to, jakou měrou se rozvod rodičů odrazí v životě jejich dětí, je zase jen na samotných rodičích. Rozvádí se s takovým člověkem, kterého si vzali, s takovým, s jakým přivedli na svět děti, a už jen z toho pohledu se ani jeden z rodičů nemůže zcela vyvinut z odpovědnosti za úspěch či krach svého rodičovského působení. Pokud s někým přivedu na svět dítě, stane se ten kdosi natrvalo součástí mého života, alespoň dokud bude jeho součástí mé dítě.

Rozvod se v dnešní společnosti stává zcela běžnou věcí. Je otázkou, zda tradiční forma soužití – manželství a pevné partnerství muže a ženy – bude mít svoje výlučné místo v budoucnosti lidstva. Při současných trendech rozvoje kultu osobní svobody a individuality to zdaleka není jisté. Nic to ale nemění na právu dětí na klidné a spokojené dětství. A toho by měli být jeho rodiče zárukou. Nemusí se to vždy povést, ale je třeba udělat pro to vše, co je možné.

Použitá literatura

- Artier,E. Dítě toho druhého Portál,Praha 2005
ISBN 80-7178-946-1 142str.
- Bakalář,J. Nové pohledy na rozvodou
tematiku MPSV 1993
- Bakalář,J.a kol. Průvodce rozvodem pro
všechny zúčastněné NLN,Praha 1996
ISBN 80-7106-157-3 255str.
- Capponi,V. Sám sobě manželským
poradcem Grada,Praha 1995
ISBN80-7169-163-1 110str.
- Novák,T. Sociologie současné rodiny Portál,Praha 1999
De Singly,F. ISBN 80-247-0415-3 184str.
- Gjuričová,Š. Vidět věci jinak Slon,Praha 1998
Kubička,J.,Špitz, ISBN80-85850-51-6 122str.
GjuričováŠ., Rodinná terapie Grada,Praha 2003
Kubička J. ISBN 80-7367-045-3 239str.
- Hartl P. Umění rozhovoru FFUK,Praha1994
- Helus,Z. Dítě v osobnostním pojetí Portál,Praha2004
ISBN80-7178-888-0 232str.
- Holá Lenka Mediace Grada,Praha 2003
ISBN 80-247-0467-06 292str.
- Holub ,M.,Nová,H. Zákon o rodině a předpisy
související Linde, Praha 2007
- Holub ,M.,Nová,H. Zákon o rodině a předpisy
související Linde,Praha 1998
ISBN 80-7201-093-X 675 str.
- Hrušáková,M. Dítě,rodina,stát MU Brno1993
ISBN80-210-0694-3 110str.
- Choděra,O. Partnerství,manželství a
paragrafy Grada,Praha2002
ISBN 80-7178-559-8 107str.
- Jonesová E. Terapie rodinných systémů Konfrontace,H.K.1996
ISBN80-901773-60 207str.
- Karsten,H. Ženy - muži Portál, Praha 2006
ISBN 80-7367-145-X 176 str.
- Klimesš,J. Partneři a rozchody Portál,Praha2005
ISBN 80-247-000-2-6 90str.
- Kučera,Z. O výchově bez receptů MONA,Praha 1985
MKČR59-168-83 96str.
- Matějček, Dytrych Přestali jste být manželi, ale
zůstáváte rodiči HkH,Praha1992
ISBN80-7178-906-2 16str.

Matějček,Z.	Co děti nejvíc potřebují ISBN 80-247-0304-1	Portál,Praha 1994 163str.
Matějček Z.,Dytrych,Z.:Krizové situace v rodině očima dítěte, Grada, Praha 2002	Krizové situace v rodině očima dítěte ISBN 80-274-0332-7	Grada, Praha 2002 128 str.
Matějček,Z.:	Co,kdy a jak ve výchově dětí O rodině vlastní, nevlastní a náhradní	Portál,Praha 2000
Matějček,Z.	ISBN 80-85282-83-6	Portál, Praha 1994 98 str.
Matoušek,O.	Kritické situace lásky 08-029-07	Avicenum Praha 1987 276str.
Nauman,F	Umění diplomatického jednání ISBN 80-7178-089-8	Portál,Praha 2005 237str.
Nová,H.	Rodinné vztahy v soudní praxi ISBN80-7175-030-1	Prospektrum,Praha 1995 276str.
Novák, T.	Rodičovské judo ISBN80-247-000-2-6	Grada,Praha 2000 90str.
Novák, T.	Problematické představy o střídavé výchově dítěte po rozvodu Předrozvodové a rozvodové poradenství	Právo a rodina, 11/2010
Novák,T.,Průchová,B.:	ISBN978-80-247-1449-3	Grada,Praha 2007 135str.
Plaňava,I.	Po rozvodu MKČR 59-100-84	Mona,Praha 1986 96str.
Sauzede,J-P.	Spokojené soužití v nové rodině	Portál, Praha 2007 160 str.
Sauzede-Lagarde,A.	ISBN-978-807367-295-9	
Schaffer,H.R.	Rozhodujeme o dětech ISBN80-85529-10-6	MPSV,Praha 1994 264str.
Smith,H.	Děti a rozvod ISBN 80-7178-897-X	Portál,Praha2004 199str.
Sobotková,I.	Psychologie rodiny ISBN80-7178-559-8	Portál,Praha 2001 167str.
Špaňhelová,I.	Střídavá péče o děti po rozvodu očima psychologa	Právo a rodina 2005
Terman,S.	Umění přesvědčit a vyjednat ISSN:1213-6204	Grada,Praha 2002 172 str.
Trnka,V.	Děti a rozvody ISBN 80-7178-494-X	Avicenum,Praha 1974 144str.
Úlehla,I.	Umění pomáhat	Renesance Písek1996

Vítek K.,	Problémy manželské rovnováhy ISBN978-80-247-1449-3	SVOBODA 1985 132str.
Warshak,R.A.	Revoluce v porozvodové péči ISBN80-85850-51-6	Portál,Praha1996 134str.
Warshak,R.A.	Rozvodové jedy 08-083-74	TRITON 2003 216str.
Warshak,R.A.	Slyšení nezletilého před opatrovnickým soudem ISBN 978-80-7387-119-2	Triton,Praha 2008 38 str.
	SP-Probace a mediace 4/2005 ČSÚ, ročenka Středočeského kraje, Internet 15.9.2010	ASVSP,Brno 2005
	Ženy a muži v datech, MPSV,ČSÚ,Praha 2005	

Přílohy

- 1/ dotazník laická veřejnost
- 2/ dotazník OSPOD

Dobrý den, provádím výzkum jedné z forem porozvodového uspořádání poměrů nezletilých dětí. Pokud mi chcete s tímto výzkumem pomoci, budu ráda. Případné výsledky zašlu na dotaz mailem asi v lednu 2011.

Velice děkuji

Ivana

Šercová,

i.sercova@seznam.cz

Střídavá výchova jako forma porozvodového uspořádání poměrů dětí

1. Jsem muž – žena
2. Je mi 20-30 30-40 40-50 50-60
3. Nezletilé děti mám – nemám
4. Střídavá výchova, kdy dítě po rozvodu manželství bydlí střídavě u jednoho a druhého rodiče v pevných časových intervalech považují za vhodnou – nevhodnou – nikdy jsem o ní neslyšel
5. Pokud se Vám jeví jako vhodná, pak zejména pro
  - a. rodiče
  - b. děti
  - c. oba
5. Znáte někoho, u koho se střídavá výchovy realizuje, tedy rodiče si děti střídají?
ano – ne
6. Pokud se střídavou výchovou nesouhlasíte, uveďte prosím důvod, či důvody
.....
7. Pokud byste hodnotili svoje dětství, chtěli byste v případě rozvodu bydlet nadále
  - a. s matkou
  - b. s otcem
  - c. střídavě
8. Myslíte, že je nějaký věk dítěte, kdy je střídavá výchovy vyloženě škodlivá?
ano cca .....roků ne nevím

9. Svěření dítěte po rozvodu do péče otce považujete pro matku za
- a. rovnoprávné
  - b. pro matku nelichotivé
  - c. nelze z toho usuzovat, že matka je horším rodičem

10. Umíte si představit, že by „střídavě“ bylo vychovááno Vaše dítě?
- a. ano
  - b. ne
  - c. nevím

Ivana Šercová

Dobrý den milé kolegyně a kolegové, , provádím výzkum jedné z forem porozvodového uspořádání poměrů nezletilých dětí. Pokud mi chcete s tímto výzkumem pomoci, budu ráda. Případné výsledky zašlu na dotaz mailem asi v lednu 2011.

Velice děkuji

Ivana

Šercová,

i.sercova@seznam.cz

Střídavá výchova jako forma porozvodového uspořádání poměrů dětí

1. Kolik rozsudků o porozvodovém uspořádání poměrů dětí bylo v obvodu Vaší působnosti za   poslední dva roky, tedy od ledna 2008, vydáno?
2. Kolik z toho bylo úprav střídavou výchovou ? .....
3. Bylo to
  - proti vůli jednoho z rodičů   .....krát
  - proti vůli obou   .....krát
  - vždy jen výsledkem dohody rodičů   .....krát
4. Kolik je střídavých péčí fungujících-tedy optimisticky nahlíženo těch, které byly rozsudkem stanoveny a OSPOD je dále neřeší, nedošlo ke změně výchovy, rodiče nechodí řešit pravidelné spory? .....
5. Co je podle Vás u střídavé výchovy nejdůležitější – prosím stanovte pořadí jako ve škole – tedy 1. nejdůležitější
  - .....stejně výchovné postupy, styly
  - .....blízké bydliště rodičů – stejná škola, okruh kamarádů, kroužky
  - .....společná vůle rodičů ke střídavé výchově
  - .....přání dítěte samotného
  - .....naladění dítěte – jeho osobnostní vlastnosti (např. dobře si zvyká v jiném prostředí, je zvyklé cestovat, je komunikačně dovedné)
6. Pokud je už střídavá výchova nařízena – osvědčuje se podle Vás?

7. Pokud končí – proč?

.....
.....

8. Je podle Vás naše společnost, právní systém, sociální systém, připraven na střídavou výchovu, tedy přecházení dětí mezi rodiči? (Je míněn např. systém dávek státní sociální podpory, škola, daňové úlevy apod.)

.....
.....

9. Je nějaký důvod, který by podle Vás střídavou výchovu v konkrétním případě zcela vylučoval?

(např. věk dítěte, nesouhlas dítěte, jednoho z rodičů, nemoc dítěte).....

Mělník

Ivana Šercová